UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Adéla Michálková

Spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele

Olomouc 2023 vedoucí práce: doc. Mgr. Dita Finková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci na téma spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele vypracovala samostatně a užila zdrojů, které cituji a uvádím v seznamu použitých pramenů.

V Olomouci dne: …… Podpis: ……

Bc. Adéla Michálková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. Mgr. Ditě Finkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při konzultacích k diplomové práci. Mé poděkováni patří též všem učitelům za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Obsah

Úvod 5
I TEORETICKÁ ČÁST 7
1 INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ 7
1.1 Legislativní vymezení 7
1.2 Integrace a inkluze 9
1.3 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami 11
1.4 Poradenská péče poskytována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami 13
1.5 Podpůrná opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami 14
2 ASISTENT PEDAGOGA 19
2.1 Vymezení pojmu asistent pedagoga 19
2.2 Předpoklady pro výkon profese asistenta pedagoga 20
2.3 Náplň práce asistenta pedagoga 23
3 SPOLUPRÁCE MEZI ASISTENTEM PEDAGOGA A UČITELEM 25
3.1 Inkluzivní kompetence učitele 25
3.2 Týmová spolupráce 26
3.3 Předpoklady pro úspěšnou spolupráci mezi asistentem pedagoga a učitelem 27
3.4 Možná úskalí ve spolupráci mezi asistentem pedagoga a učitelem 29
II PRAKTICKÁ ČÁST 31
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ 31
4.1 Vymezení cílů 31
4.2 Metodologie výzkumného šetření 31
4.3 Charakteristika výzkumného vzorku 33
4.4 Vlastní výzkumné šetření 36
4.5 Závěry výzkumného šetření a doporučení pro praxi 64
ZÁVĚR 67
SEZNAM ZDROJŮ 69
SEZNAM OBRÁZKŮ 74
SEZNAM TABULEK 74
PŘÍLOHY 75
ANOTACE 101

Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele. Toto téma je velice aktuální, jelikož počty asistentů pedagoga ve školách narůstají a v současné době je tato pracovní pozice běžnou součástí pedagogických sborů škol. Prudký nárůst asistentů zapříčinila vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, kde je asistent pedagoga definován jako jedno z podpůrných opatření, které je určeno pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zároveň je vzdělávání na 1. stupni základní školy pro dítě zásadní, jelikož udává ráz pro následující roky, které dítě bude trávit ve škole a vzděláváním se.

Z pohledu učitelů může být brána inkluze s pochybnostmi, a to především z důvodu obav, jestli budou schopni přizpůsobit výuku žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Přijetí asistenta pedagoga do třídy jako dalšího pedagogického pracovníka, se kterým má učitel vést vzdělávací proces, může být pro některé obtížné. Proto je důležité, aby mezi nimi fungovala efektivní spolupráce a žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami byla poskytnuta maximální podpora.

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. První kapitola popisuje inkluzivní vzdělávání. Je zde vymezena legislativa, o kterou se inkluzivní vzdělávání opírá, definice pojmů integrace a inkluze, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, poradenská péče poskytována těmto žákům a podpůrná opatření pro tyto žáky. Druhá kapitola se věnuje asistentovi pedagoga. Vymezuji zde tuto pracovní pozici a následně popisuji předpoklady pro výkon této profese a samotnou náplň práce. Poslední kapitola teoretické části se zabývá spoluprací mezi učitelem a asistentem pedagoga. Uvádím zde, jaké kompetence by měl učitel v rámci inkluzivního vzdělávání mít a jaké faktory jsou důležité pro týmovou spolupráci. Dále jsou zde vypsány předpoklady pro fungující spolupráci asistenta pedagoga s učitelem a možná úskalí, která mohou při společné spolupráci nastat.

Ve čtvrté kapitole je realizován výzkum, který má za cíl specifikovat spolupráci asistenta pedagoga s učitelem 1. stupně z pohledu učitele. K naplnění tohoto cíle bylo využito kvalitativní výzkumné šetření, které bylo realizováno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s učiteli 1. stupně základní školy a pozorováním v hodinách, kdy jsem sledovala vzájemnou interakci mezi učitelem a asistentem pedagoga.

Ze získaných dat výzkumného šetření bylo sepsáno doporučení pro praxi, které může sloužit zejména učitelům 1. stupně základních škol a asistentům pedagoga při jejich vzájemném působení v průběhu vzdělávacího procesu.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

První kapitola je zaměřena na inkluzivní vzdělávání. Zabývám se legislativou, která s inkluzivním vzděláváním souvisí. Dále pro srovnání uvádím několik definic pojmů integrace a inkluze, které jsou ve speciální pedagogice velmi používanými, ovšem může se stát, že je lidé kvůli podobnosti názvů zamění nebo špatně pochopí jejich význam. Věnuji se také žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, popisuji systém poradenské péče a podpůrná opatření.

1.1 Legislativní vymezení

Listina základních práv a svobod vymezuje základní práva a svobody občanů. Zde je mimo jiné definováno právo na vzdělávání, které má každá osoba bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. V článku č. 33 tohoto zákona jsou určeny čtyři roviny práva na vzdělávání:

1. *„Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.*
2. *Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.*
3. *Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.*
4. *Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.* “

(Usnesení č. 2/1993 Sb.)

Konference v Salamance roku 2000 přinesla nový pohled na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzala si za závazek podporu inkluzivního vzdělávání, které bylo potvrzeno Akčním plánem vzdělání pro všechny v Dakaru. Posledním dokumentem, který se zabývá vzděláváním jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami na světové úrovni, je Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením. Česká republika se k němu zavázala o tři roky později. (Bartoňová a Vítková, 2012).

Bílá kniha byla schválena v roce 2001. Jedná se o národní program rozvoje vzdělávání, který formuje strategii a cíle, kterými by se mělo české školství ubírat. Jsou zde stanoveny

východiska a obecné záměry pro rozvoj vzdělávací soustavy předškolního, základního, středního a terciálního vzdělávání a vzdělávání dospělých. Jedna ze základních strategií, které se zde uvádí, je potřeba zavést systém vzdělávacích programů na všech úrovních. Jedná se například o vytvoření soustavy rámcových vzdělávacích programů, které na sebe budou navazovat a budou podporovat rozvoj klíčových kompetencí (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha, 2001).

Důležitým legislativním dokumentem je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Zde je uzákoněn rovný přístup ve vzdělávání bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, víru a náboženství, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, rod a zdravotní stav nebo jiné postavení občana. Je zde také určeno důležité pravidlo takzvané spádové školy. Každé dítě má právo se vzdělávat ve své spádové škole, která dítěti přísluší podle místa trvalého bydliště (Zákon č. 561/2004 Sb.).

S výše uvedeným školským zákonem souvisí zákon č. 82/2015 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tento zákon provádí velkou změnu zejména novelou § 16 až 19, které se zabývají vzděláváním dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných. Zákon deklaruje rovný přístup pro všechny žáky, upouští od kategorizace (žák se sociálním znevýhodněním, žák se zdravotním znevýhodněním, žák se zdravotním postižením) a nově zavádí definici žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Je zde uveden pojem podpůrné opatření a v neposlední řadě je zde uzákoněna možnost vzdělávat děti v přípravných třídách (Zákon č. 82/2005 Sb.).

Vyhláška č. 27/2016 související se školským zákonem, která vešla v účinnost 1. 9. 2016, přinesla do školství velké změny. Tato vyhláška se orientuje zejména na individuální potřeby všech dětí, žáků a studentů dle jejich věku a stupně vývoje. Přináší změnu v systému podpůrných opatření, které se dělí do pěti stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Dále se vyhláška věnuje pravidlům vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 školského zákona či vzdělávání žáků nadaných. V průběhu let byla vyhláška několikrát novelizována, v aktuálním znění je od 1.1. 2021 (Vyhláška č. 27/2016 Sb.).

1.2 Integrace a inkluze

Slowík (2016, s. 31, 32) definuje integraci jako: *„Sjednocování, spojování v nový celek, kdy menšinové (minoritní) skupiny a společenská většina (majorita) rozvíjejí společenský systém, který obsahuje součásti hodnot a idejí obou stran. Každý přitom nachází své místo ve společnosti, mezi uvedenými skupinami neexistuje žádná podstatná hranice.“* Jedná se o proces přirozeného, rovnoprávného začleňování lidí do společnosti a týká se každého člena společnosti. Naproti tomu inkluzi chápe jako: *„Nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti, stejně jako lidé bez postižení.“* V inkluzivním přístupu jsou lidé s postižením zapojováni do všech aktivit stejně jako lidé bez postižení a pokud je to možné, nejsou při tom využívány žádné speciální nebo nestandardní prostředky či postupy. V situacích, kdy je to nezbytně nutné, je možno využít adekvátní podporu či pomoc.

Dále se Slowík (2022) ve své nejnovější knize *Inkluzivní speciální pedagogika* inkluzí více zabývá a popisuje ji jako model sociálního soužití, který vychází ze zřetelných filozofických základů. Jde o to, že se při inkluzi vyžaduje přehodnocení aktuálně dominantních postojů a přístupů většinové společnosti k lidem s různým typem postižení či znevýhodnění, a to v každé oblasti života.

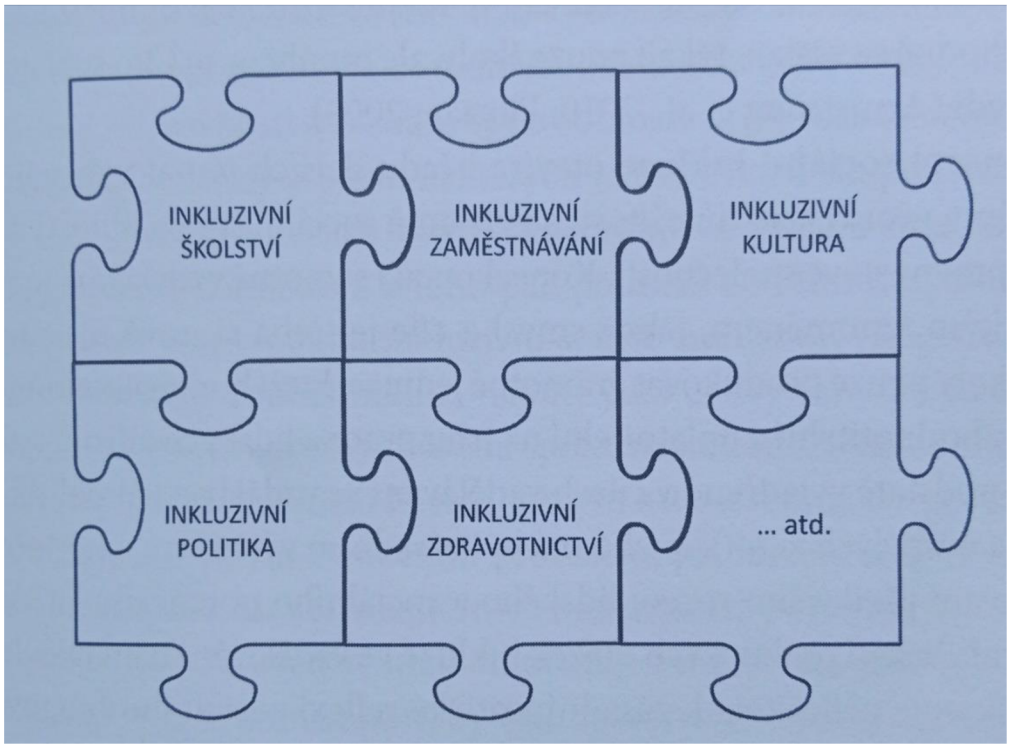

Obrázek 1 *– Koncept sociální inkluze*

Jako další uvádím definici od Kroupové (2016, s. 28), která spatřuje rozdílnost mezi inkluzí a integrací následovně: *„Inkluze je proces, který se zaměřuje a reaguje na různorodost potřeb všech jedinců prostřednictvím zvýšení jejich participace na učení, kulturách a společenstvích a snížení jejich vyloučení v oblasti edukace. To zahrnuje změny a úpravy obsahu, přístupů, struktur a strategií, které vycházejí z jednotné vize, že společná edukace všech dětí bez rozdílu je povinností a zodpovědností celého systému... Různorodost je tak typickým znakem každého edukačního procesu.“* Naproti tomu integrace: *„Vyjadřuje koncepci speciální edukace jako organizační složky všeobecné edukace v tom smyslu, že výchova a vzdělávání jedinců se speciálními edukačními potřebami se má realizovat v běžných výchovných a vzdělávacích institucích, nikoli odděleně... Integrace jako nejvyšší stupeň socializace vyjadřuje naprosté zapojení a plné splynutí jedince s postižením se společností intaktních, a to v rámci edukace, pracovního uplatnění a v jiném společenském soužití. Je to stav, kdy se samotný jedinec s postižením nepovažuje za zvláštní součást společnosti a kdy ani intaktní společnost nepociťuje postiženého jako zvláštní součást.“*

Kocurová (2001, s. 137) vidí rozdíly mezi integrací a inkluzí následovně:

Integrace	**Inkluze**
Zaměření na jedince s postižením	Zaměření na potřeby všech vzdělávaných
Expertizy specialistů	Expertizy běžných učitelů
Speciální intervence	Dobrá výuka pro všechny
Prospěch pro integrovaného studenta	Prospěch pro všechny studenty
Dílčí změna prostředí	Celková změna školy
Zaměření na vzdělávání postiženého jedince	Zaměření na skupinu a školu
Speciální programy pro studenta s postižením	Celková strategie učitele
Hodnocení studenta expertem	Hodnocení učitelem, zaměření na vzdělávací faktory

Tabulka 1 *– Rozdíly mezi integrací a inkluzí*

Ainscow a Booth (2007 cit. podle Hájková a Strnadová, 2010, s. 94) uvádí několik ukazatelů inkluze ve školství. Dle nich je důležité, aby škola přijímala všechny žáky ze spádové oblasti a prostory školy byly všem žákům fyzicky dostupné. Všichni pedagogové a žáci vzájemně spolupracují a jednají k sobě s úctou, respektují své role. Pedagogové se snaží

odstranit možné překážky v učení a plánují výuku tak, aby z ní profitovali všichni zúčastnění. Během hodin jsou všichni aktivně zapojeni do vzdělávacího procesu a vzájemně mezi sebou spolupracují. V hodinách se rozvíjí porozumění odlišnostem druhých a žáci se učí ohleduplnosti.

Autoři Francisco s Hartmannem (2020) se shodují s Havlem (2014) na tom, že inkluze má poskytovat všem žákům, včetně těch s těžkým postižením, rovnocennou příležitost ke vzdělávání. Inkluze by měla být obohacující nejen pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i pro intaktní žáky. Tito žáci se prostřednictvím inkluze učí empatickému, tolerantnímu a zodpovědnému chování.

Průcha (2013) k inkluzi dodává, že by měla při selhávání hledat bariéry, které stojí žákům v cestě, a snažit se je překonat. Naproti tomu integraci popisuje jako zapojování žáků se speciální vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu s podmínkou poskytování dostatečné speciálněpedagogické péče. Cílem integrace je poskytnout těmto žákům zkušenost s majoritní společností, a přitom respektovat jejich specifické potřeby.

Dále chci uvést chápání rozdílu mezi integrací a inkluzí podle Zilchera a Svobody (2019). Ti popisují integraci jako možnost žáka se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávat se společně s intaktními žáky, ale za předpokladu, že se žák přizpůsobí chodu třídy. Při inkluzi se přizpůsobení neočekává, naopak nezáleží na tom, v čem se žáci odlišují, ale každý rozvíjí svůj potenciál se snahou vytvářet lepší školu, která je schopna pracovat se všemi dětmi bez jakýchkoliv rozdílů.

Tannenbergerová (2016) při integraci klade důraz na odlišnost žáků a kategorizaci jejich postižení. Integrace má za úkol začlenit různé skupiny žáků se speciálně vzdělávacími potřebami skrze kvalitní edukační proces, rovné příležitosti a společné vzdělávání s běžnou populací do společnosti.

1.3 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Průcha (2013) ve svém pedagogickém slovníku definuje speciální vzdělávací potřebu jako vyjádření, že kromě majoritní skupiny žáků, studentů a dospělých, kteří jsou vzděláváni běžným způsobem, existuje také další skupina žáků, studentů a dospělých, jejichž vzdělávací potřeby jsou specifické. Jsou to žáci se zdravotním postižením, žáci ze znevýhodněného sociálního prostředí, žáci s mimořádným nadáním a děti a dospělí z rodin imigrantů, etnických

a jazykových menšin. Moderní pedagogika se snaží vytvářet vhodné vzdělávací programy pro tyto jedince.

V § 16 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. se uvádí že: *„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“*

Kendíková (2016) dělí žáky se speciálními vzdělávacími potřebami následovně:

- Žáci se zdravotním postižením – mentální, smyslové, tělesné, autismus, vady řeči, poruchy chování a učení, postižení více vadami
- Žáci se zdravotním znevýhodněním – zdravotní oslabení, lehké zdravotní poruchy způsobující potíže v chování a učení nebo dlouhodobá nemoc
- Žáci se sociálním znevýhodněním – znevýhodnění žáci, z rodin se slabým sociálně-kulturním postavením
- nebo žáci, kteří jsou rizikoví k sociálněpatologickým dopadům, žáci s jiným rodným jazykem, azylanti, žáci s ústavní výchovou nebo ochrannou výchovu

Podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. lze pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem zřizovat školy nebo ve školách třídy, oddělení a studijní skupiny. Zařadit do takové školy, třídy, studijní skupiny nebo oddělení lze pouze dítě, žáka nebo studenta uvedené ve větě první, a to v tom případě, shledá-li školské poradenské zařízení, že vzhledem k povaze jeho speciálních vzdělávacích potřeb nebo k průběhu a výsledkům dosavadního poskytování podpůrných opatření by samotná podpůrná opatření podle odstavce 2 nepostačovala k naplňování jeho vzdělávacích možností a k uplatnění jeho práva na vzdělávání. Podmínkou pro zařazení je písemná žádost zletilého žáka nebo studenta, nebo zákonného zástupce dítěte nebo žáka, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte, žáka nebo studenta (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Specifickou skupinou mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou již výše zmiňováni žáci s odlišným mateřským jazykem. Tato skupina žáků se v českých školách objevuje čím dál častěji a předpokládá se, že se jejich počet bude zvyšovat. Dříve se pro tuto skupinu žáků používal název *cizinci*. V současné době však tuto skupinu žáků nazýváme *žáci s odlišným mateřským jazykem*. Do této skupiny řadíme nejen cizince, ale i děti z migrantských

rodin, děti krajanů, kteří se do České republiky vrátili nebo děti vyrůstající v bilingvních rodinách (Kendíková, 2017).

Nelze opomenout, že mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami spadají i žáci nadaní a mimořádně nadaní. Škola a školské zařízení vytváří po tyto žáky vhodné podmínky pro jejich rozvoj. Na základě § 17 odst. 1 a 2 zákona č. 561/2004 Sb. lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Dále může ředitel školy mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost jeho zákonného zástupce a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeřadit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku (Zákon č. 561/2004 Sb.).

1.4 Poradenská péče poskytována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami

Školská poradenská zařízení jsou definována v § 116 školského zákona jako zařízení, která *„zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytují odborné speciálněpedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání“* (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Konkrétněji se školskými poradenskými zařízeními zabývá vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Mezi školská poradenská zařízení patří *pedagogicko-psychologická poradna* a *speciálněpedagogické centrum*. Při poskytování poradenských služeb platí pro školská poradenská zařízení následující pravidla:

- dodržují účel poradenských služeb,
- dodržují etické zásady poskytování poradenských služeb,
- vycházejí z individuálních potřeb žáka, podporují jeho samostatnost a přispívají k jeho sociálnímu začleňování do společnosti,
- poskytují zletilému žákovi nebo zákonnému zástupci žáka zprávu a doporučení, které jsou výsledkem psychologické nebo speciálněpedagogické diagnostiky,
- spolupracují s jinými školami a školskými zařízeními,
- sledují a vyhodnocují poskytování navržených podpůrných opatření žáka,

- informují žáka a zákonného zástupce žáka o poradenských službách poskytovaných školou nebo školským poradenským zařízením,
- poskytují žákovi a zákonnému zástupci žáka podrobné a srozumitelné seznámení s průběhem a výsledkem poskytování poradenských služeb (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Hlavní klientelou *pedagogicko-psychologické poradny* jsou zejména děti, žáci a studenti s poruchami učení a chování, žáci ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, žáci s odlišným mateřským jazykem, žáci s identifikovaným nadáním a mimořádným nadáním a intaktní žáci nacházející se aktuálně v situaci, která vyžaduje psychologickou či speciálněpedagogickou intervenci, jako je například vyšetření školní zralosti žáka. Oproti tomu *speciálně-pedagogická centra* bývají specializována na určitý druh zdravotního znevýhodnění svých klientů. Poskytují podporu zejména ve vzdělávání žáků s mentálním postižením, sluchovým a zrakovým postižením, tělesným postižením, poruchou autistického spektra, narušenou komunikační schopností či s kombinací výše uvedených postižení. Je však nutné zmínit, že zacílení poradenských služeb na jednotlivé typy znevýhodnění nijak neomezují právo zletilého žáka nebo jeho zákonného zástupce na svobodnou volbu poradenského zařízení bez ohledu na jeho zaměření, dle jejich preferencí (Pivarč, 2020).

Pracovníci školského poradenského zařízení prostřednictvím speciálněpedagogické, popřípadě psychologické diagnostiky zhodnotí obtíže žáka, které mají dopad na jeho vzdělávání, informace o dosavadním průběhu vzdělávání žáka ve škole včetně plánu pedagogické podpory a dosavadní spolupráci žáka se školským poradenským zařízením. Dále zhodnotí podmínky školy pro zajištění výuky žáka a jeho aktuální zdravotní stav. Na základě diagnostiky vystaví dva dokumenty, a to zprávu a doporučení. Ve zprávě, která je určena zákonným zástupcům žáka nebo zletilému žákovi, je uveden popis jeho obtíží. Na základě zprávy je v doporučení uvedeno vhodné podpůrné opatření a jeho stupeň společně s návrhem postupu při poskytování podpůrných opatření. Toto doporučení je určeno zákonnému zástupci žáka či zletilému žákovi a škole (Vyhláška č. 27/2016 Sb.).

1.5 Podpůrná opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Školský zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů definuje podpůrná opatření následovně: *„Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“*

Dále v zákoně nalezneme, v čem podpůrná opatření spočívají:

- poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení,
- úprava organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálněpedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,
- úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
- používání kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,
- úprava očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,
- vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- využití asistenta pedagoga,
- využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočníka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů,
- poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených (Zákon č.561/2004 Sb.).

Podpůrná opatření se dělí do pěti stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Jednotlivé stupně lze vzájemně kombinovat. Podpůrná opatření vyššího stupně se mohou použít, shledá-li školské poradenské zařízení, že vzhledem k povaze speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, žáka nebo studenta nebo k průběhu a výsledkům poskytování dosavadních podpůrných opatření by podpůrné opatření nižšího stupně nebylo dostačující k naplňování vzdělávacích možností dítěte, žáka nebo studenta (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který odpovídá za spolupráci školy se školským poradenským zařízením. Nejčastěji se jedná buďto o školního speciálního pedagoga nebo výchovného poradce. Poskytování podpůrných opatření prvního stupně má v kompetenci škola. Pokud je první stupeň podpůrných opatření nedostačující, kontaktuje pověřená osoba zákonného zástupce žáka či zletilého žáka a s jeho souhlasem následovně i školské poradenské zařízení s žádostí o vyšetření. Pro doporučení konkrétních podpůrných opatření školské poradenské zařízení zjišťuje materiální a personální podmínky školy a projednává návrh doporučených podpůrných opatření se školou, zákonným zástupcem či zletilým žákem (Felcmanová, 2020).

První stupeň podpůrných opatření

Podpůrná opatření prvního stupně představují minimální úpravu metod, organizace a hodnocení vzdělávání a jsou poskytována žákovi, u kterého jsou zapotřebí úpravy ve vzdělávání, školských službách a začlenění v kolektivu. Podpůrná opatření prvního stupně nemají normovanou finanční náročnost. Slouží ke kompenzaci mírných obtíží ve vzdělávání žáka, jako například pomalejší pracovní tempo, drobné obtíže ve čtení, psaní či počítáni, problémy se zapomínáním či drobné obtíže v koncentraci pozornosti. U těchto obtíží je možné prostřednictvím mírných úprav v režimu školní výuky a domácí přípravy dosáhnout zlepšení (Vyhláška 27/2016 Sb.).

Podpora žáka by měla být zaměřena na dosažení jeho školní úspěšnosti v rámci běžné výuky. Ve zvýšené míře se využívá spolupráce se spolužáky v rámci třídy a spolupráce s rodiči při přípravě na výuku. Jako pomůcky se využívají běžně dostupné učebnice, doplněné o materiály na procvičování učiva, přehledy učiva, materiály určené k vizualizaci učiva (Michalík, Baslerová a Felcmanová, 2015).

Druhý stupeň podpůrných opatření

Od druhého stupně se podpůrná opatření poskytují na základě doporučení školského poradenského zařízení s informovaným souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka (Vyhláška 27/2016 Sb.). Podpůrná opatření tohoto stupně zařazují do vzdělávání takové speciálněpedagogické metody a formy práce, které je pedagog schopen realizovat bez větších dopadů na vzdělávání ostatních žáků ve třídě. Optimální je maximální zapojení žáka do společné výuky s kladením důrazu na individuální přístup k žákovi. Učitel by měl být schopen

reagovat na žákovy individuální vzdělávací potřeby a podle aktuálních situací využívat vhodné metody, například volit více kontaktní styl výuky, využívat kooperativní učení a hledat nové formy práce. Škole náleží při vzdělávání žáka ve 2. stupni podpory navýšení finančních prostředků ze státního rozpočtu odpovídající potřebám žáka (Michalík, Baslerová a Felcmanová, 2015).

Třetí stupeň podpůrných opatření

Třetí stupeň podpůrných opatření spočívá ve výraznějších úpravách a organizaci průběhu vzdělávání. Tyto úpravy se týkají zejména úpravy obsahu učiva, podmínek a postupech práce a výstupů vzdělávání. Vzdělávací potřeby jsou ovlivněny lehkým mentálním postižením, závažnými poruchami učení, odlišným kulturním prostředím, poruchami chování, těžkým smyslovým postižením či poruchami autistického spektra. Je zde doporučená podpora asistenta pedagoga, využívání prostředků alternativní a augmentativní komunikace podle potřeb žáka. Vhodná je spolupráce s pracovníky speciálněpedagogického centra a s odborníky z jiných oborů, pokud to je v zájmu žáka. Jedná se například o lékaře, sociální pracovníky nebo terapeuty (Vyhláška 27/2016 Sb.). Žáci bývají zpravidla vzděláváni s využitím individuálního vzdělávacího plánu, kromě běžných výukových materiálů se mohou ve výuce využít didaktické, kompenzační či rehabilitační pomůcky nebo speciální učebnice. Dále je možné dle potřeb žáků a posouzení školského poradenského zařízení snížit počet žáků ve třídě (Michalík, Baslerová a Felcmanová, 2015).

Čtvrtý stupeň podpůrných opatření

Skupinu osob v tomto stupni nejčastěji tvoří žáci se středně těžkým mentálním postižením, poruchou autistického spektra či žáci se závažným smyslovým nebo tělesným postižením. Čtvrtý stupeň podpůrných opatření obsahuje o něco podstatnější úpravy v metodách a organizaci vzdělávání, než jsou zmíněny ve třetím stupni. Důležitý je zde aktuální zdravotní stav žáka, který je hlavním faktorem při posuzování jeho speciálních vzdělávacích potřeb. Žáci v tomto stupni podpůrných opatření, kteří navštěvují školy hlavního vzdělávacího proudu, bývají nejčastěji vzděláváni podle individuálního vzdělávacího plánu, do kterého jsou zařazeny předměty speciálněpedagogické péče, zaměřené na konkrétní potřeby žáka ve vztahu k typu jeho obtíží, druhu postižení a k jeho projevům (Vyhláška 27/2016 Sb.). Při vzdělávání je nutností využívat speciálních učebnic a finančně náročnějších kompenzačních a

rehabilitačních pomůcek. Ve většině případů je zapotřebí rozsáhlejší úprava pracovního prostředí ve třídě (Michalík, Baslerová a Felcmanová, 2015).

Pátý stupeň podpůrných opatření

Tento stupeň vyžaduje co nejvyšší míru přizpůsobení organizace, obsahu a průběhu vzdělávání. Výuka plně akceptuje zdravotní stav žáka a omezení, která z jeho obtíží vyplývají. Do pátého stupně podpůrných opatření spadají žáci s nejtěžším stupněm zdravotního postižení, zpravidla se jedná o souběžné postižení více vadami. Při vzdělávání je nezbytná úprava pracovního prostředí. V případě potřeby je možné využívat komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých osob nebo prostředky alternativní či augmentativní komunikace. Žáci jsou obvykle vzděláváni za podpory asistenta pedagoga, speciálního pedagoga nebo druhého pedagogického pracovníka. Výuka by měla být realizována speciálním pedagogem, případně s jeho intenzivní podporou (Vyhláška 27/2016 Sb.). Michalík, Baslerová a Felcmanová (2015) dodávají, že v případě nepříznivého zdravotního stavu žáka a na doporučení lékaře může probíhat individuální výuka v domácím prostředí, která je zajišťována pedagogy školy, případně pracovníkem speciálněpedagogického centra.

Michalík, Baslerová a Felcmanová (2015) dále uvádí, že vzdělávání každého žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je velice individuální. Při zařazování do stupňů podpůrných opatření záleží na mnoha okolnostech. Například na druhu školy, její dostupnosti, materiálních podmínkách, počtu žáků ve třídě či vzdělanosti vyučujícího. Základem je respektovat individuální potřeby žáků, kterým se podpůrná opatření nastavují. Proto není účelné vnímat výše uvedené stupně příliš striktně. Za toto nastavování nesou odpovědnost pracovníci speciálněpedagogických center a pedagogicko-psychologických poraden, kteří daná podpůrná opatření doporučují.

Ainscow (cit. podle Slowík, 2022, s. 94) také poukazuje na to, že by podpora žáka měla vycházet z jeho individuálních potřeb spíše než z identifikace jeho omezení, tedy z jeho diagnózy. Současně je ale zapotřebí zohledňovat doporučení všech specialistů, a to zejména psychologů, lékařů a učitelů. Podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami by měla být ucelená a založená na využití všech dostupných zdrojů a týmové spolupráce školy, rodiny a specialistů v různých oblastech.

2 ASISTENT PEDAGOGA

V následující kapitole se zaměřuji na profesi asistenta pedagoga. Charakterizuji zde samotnou pozici asistenta pedagoga, dále se zde zabývám předpoklady, které by měl člověk vykonávající tuto profesi mít, a to jak kvalifikačními, tak osobnostními. Je zde uvedena náplň práce, kterou asistent pedagoga vykonává.

2.1 Vymezení pojmu asistent pedagoga

Asistent pedagoga je již mnoho let přímou podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Plní roli průvodce a podporovatele úskalími vzdělávání, ale zastávají také roli kamaráda a pomocníka, který je pro žáky při ruce během řešení školních problémů (Čadilová a Žampachová, 2021).

Teplá a Felcmanová (2015) definují asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka mateřské, základní, speciální základní, střední či vyšší odborné školy, který působí ve třídě, v níž je vzděláváno dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga představuje podpůrnou službu, která umožňuje dítěti, žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami dosáhnout kvalitnějšího vzdělávání, zlepšit jeho uplatnění na trhu práce a celkovou kvalitu života.

Němec společně s Martinovskou (2018) uvádí, že hlavní rolí asistenta pedagoga je poskytovat podporu jinému pedagogickému pracovníkovi, což bývá zpravidla učitel. Asistent pedagoga by se měl zaměřit na práci jak s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, tak na práci s ostatními žáky. Smyslem práce s ostatními žáky je usnadnění práce učiteli, díky čemuž dostává prostor na individualizovanou podporu žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga je tak skutečně asistentem pedagoga, nikoli asistentem konkrétního žáka. Ve školství se můžeme setkat s dalšími dvěma typy asistentů, kteří bývají často zaměňováni právě s asistentem pedagoga. Jedná se o *osobního asistenta*, který je opakem asistenta pedagoga. Osobní asistent je určen ke konkrétnímu dítěti, věnuje se především jeho sebeobsluze a zajištění základních potřeb. Bývá hrazen z finančních prostředků rodiny dítěte nebo je mohou poskytovat některé neziskové organizace. Dále se ve škole setkáváme s pozicí *školního asistenta.* Jedná se o nepedagogického pracovníka, který napomáhá při vzdělávání žáků ohrožených školním neúspěchem a je hrazen z projektů Evropské unie.

Morávková Vejrochová (2015) dodává, že asistent pedagoga je součástí a spolutvůrcem školního prostředí a svou činností se podílí na vytváření školního, respektive třídního, klimatu. Během svého působení nepřichází do kontaktu pouze s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také s jeho širokým sociálním okolím.

Důkazem toho, že profese asistenta pedagoga za poslední roky nabírá na důležitosti, dokazují vzrůstající počty těchto pracovníků. Ze statistik *Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* vyplývá, že se během 6 let počet asistentů pedagoga v regionálním školství téměř ztrojnásobil:

Rok (uváděno k 30. 9.)	*Počet asistentů pedagoga (osob)*	*Přepočet na plné úvazky*
2015	*10 383*	*6 074,4*
2016	*13 299*	*8 831,2*
2017	*17 725*	*12, 406,9*
2018	*21 039*	*14 847,4*
2019	*24 270*	*17 164,3*
2020	*26 665*	*18 863,6*
2021	*29 188*	*20 763,9*

Tabulka 2 *– Počty asistentů pedagoga v regionálním školství*

(MŠMT, 2022).

2.2 Předpoklady pro výkon profese asistenta pedagoga

Aby mohl asistent pedagoga vykonávat svou profesi, je důležité, aby splňoval určité předpoklady, stejně jako ostatní pracovníci ve školství. Tyto předpoklady můžeme rozdělit do dvou základních skupin, a to na kvalifikační a osobnostní.

§ 3 odst. 1 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, uvádí kvalifikační předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka. Zde je uvedeno, že pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo:

- je plně způsobilý k právním úkonům,
- má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- je bezúhonný,
- je zdravotně způsobilý,

- prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

Dále v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v § 20 nalezneme požadavky týkající se vzdělávání, kterého musí osoba vykonávající funkci asistenta pedagoga dosáhnout. Tuto pedagogickou pozici může vykonávat osoba s:

- vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
- vysokoškolským vzděláním ve studijním programu zaměřeném jinak než na oblast pedagogických věd a se vzděláváním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou, zaměřeném na pedagogiku nebo studiem pedagogiky či s absolvovaným studiem pro asistenty pedagoga, který realizují vysoké školy nebo zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,
- vyšším odborným vzděláním ve studijním programu s jiným než pedagogickým zaměřením a se vzděláváním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou zaměřeném na pedagogiku nebo studiem pedagogiky či s absolvovaným studiem pro asistenty pedagoga, který realizují vysoké školy nebo zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- středním vzděláním s maturitní zkouškou zaměřeným na přípravu pedagogických asistentů,
- středoškolským vzděláním ve studijním programu zaměřeném jinak než na oblast pedagogických věd a se vzděláním v programu celoživotního vzdělávání, uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku nebo studiem pedagogiky či s absolvovaným studiem pro asistenty pedagoga, který realizují vysoké školy nebo zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,
- středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga,
- základním vzděláním a absolutoriem studia pro asistenty pedagoga (Zákon č. 563/2004 Sb.).

Po dosažení odborného vzdělání by měly u asistenta pedagoga vzniknout určité kompetence, které pramení právě z jeho dosaženého vzdělání. Jedná se například o orientaci v

roli asistenta pedagoga, a to zejména o odborný, sociální a pracovněprávní profil této profese. Asistent by měl být znalý v systému a organizaci školy, školských právních předpisech, v systému spolupracujících institucí jako je poradenství, sociální a zdravotní péče, zařízení ústavní výchovy a podobně. Mimo jiné by měl být schopen pracovat podle zásad pedagogické práce, jako jsou například příprava na výuku, podpora v průběhu vyučování, orientace v systému hodnocení žáka a v základních pedagogických pojmech (Vrbová, 2012).

Co se týče osobnostních předpokladů, Bréda a kol. (2017) považují za nejdůležitější, aby měl asistent pedagoga kladný vztah k dětem. V této pracovní pozici by neměli pracovat lidé, kteří tuto práci vykonávají jen proto, že nemají jiné pracovní možnosti. Kromě toho by tyto osoby neměly mít předsudky vůči osobám s postižením, cizincům či určitým sociálním skupinám. Důležitá je schopnost empatie. Asistent pedagoga by měl mít možnost získat určité informace o svých svěřencích, které by neměl vynášet dál a které mu dovolí pochopit mnohé situace a stavy, které u žáka nastanou. V neposlední řadě je důležité, aby uměl komunikovat a tím vytvářel jakýsi komunikační můstek mezi žákem, školou a rodinou, bylo na něj spolehnutí, měl trpělivost a uměl spolupracovat s kolegy.

Dále by měl být v osobnostní charakteristice asistenta pedagoga kladen důraz především na jeho přirozené chování. Ve třídě by měl navozovat bezpečné prostředí a přátelskou atmosféru. Velmi důležitá je schopnost týmové práce společně s vyučujícím. Jejich spolupráce vychází z respektu, vzájemného doplňování a přebírání iniciativity. Důležité je zmínit asistentovu samostatnost. Asistent by měl umět reagovat na určité situace pohotově, s klidnou hlavou (Morávková Vejrochová, 2015).

Teplá a Felcmanová (2015) tvrdí, že každý pedagogický pracovník, včetně asistenta pedagoga, je zodpovědný za výchovu mladé generace, kterou vychovává zejména osobním příkladem a stylem jeho života. Pozitivní, vyrovnaná osobnost asistenta pedagoga by měla zahrnovat mnoho elementárních charakteristik, k nimž patří intelektuální úroveň, tvořivost, schopnost pracovat v týmu, trpělivost, optimismus, laskavost, smysl pro humor či umění operativně řešit problémy.

Gabašová a Vosmik (2019) dodávají za důležité při této pracovní pozici umět naslouchat druhým, mít vysokou frustrační toleranci, klidnou povahu a udržet si nad věcmi nadhled.

2.3 Náplň práce asistenta pedagoga

Hlavní pracovní činnosti jsou uvedeny v § 5 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Zde se uvádí, že asistent pedagoga provádí:

- pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti,
- pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,
- podporu žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,
- pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku, nezbytnou pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo její budovy (Vyhláška č. 27/2016 Sb.).

Konkrétní náplň práce, rozsah a rozpis jednotlivých činností pro asistenta pedagoga ovšem stanovuje ředitel školy na základě skutečných potřeb žáka a na základě doporučení vystaveného ze speciálněpedagogického centra nebo pedagogicko-psychologické poradny (Vrbová, 2012).

Jedná se například o pomoc při začleňování do kolektivu a přizpůsobení se školnímu prostředí, individuální pomoc při zprostředkování učební látky, podpora pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při vzájemné komunikaci mezi pedagogy a žáky a žáky mezi sebou, pomoc při spolupráci se zákonnými zástupci žáka či pomoc při vzájemném kontaktu mezi komunitami, etniky apod. Je důležité vědět, že asistent pedagoga pracuje vždy pod vedením dalšího pedagoga – učitele – který zodpovídá za průběh i výsledky vyučovacího procesu. Podporu v práci asistenta pedagoga poskytují pracovníci školských poradenských zařízení na svých pravidelných supervizích (Teplá a Felcmanová, 2015).

Kendíková (2017) činnosti asistenta pedagoga více konkretizuje. Uvádí například, že asistent pedagoga při individuální práci s dítětem dává dítěti verbální podporu, dovysvětluje mu učivo ve třídě i mimo ni, pokud je to nezbytně nutné. Zprostředkovává komunikaci mezi školou a rodinou, a to buďto osobním kontaktem či formou deníčkových zápisků. Nacvičuje s dítětem různé formy komunikace a snaží se pomoci tyto dovednosti uplatnit v praxi při navazování nových sociálních vztahů. Asistent se podílí na přípravě pomůcek a materiálů pro žáka nebo na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu.

Krom výše zmiňovaného Vrbová (2012) dále uvádí, že se asistent pedagoga podílí při upevňování sociálních, pracovních a hygienických návyků, napomáhá žákovi při zaškolování s pomůckou, kterou využívá, a upravuje pracovní listy a učební texty tak, aby odpovídaly specifickým potřebám žáka. Dále asistent pedagoga pomáhá při doučování žáka v rámci školní družiny či školních doučovacích klubů, účastní se pedagogických porad a třídních schůzek a v rámci své profese rozšiřuje své znalosti prostřednictvím vzdělávacích aktivit.

Morávková Vejrochová (2015) považuje za důležitou součást náplně práce asistenta pedagoga zajištění bezpečnosti žáka, například na školních akcích jako jsou besídky, školní akademie nebo sportovní akce a také při činnostech, které probíhají mimo budovu a prostory školy, jako jsou exkurze, školní výlety, školy v přírodě apod. Jak bylo výše zmíněno, jeho hlavní činností je nápomoc ostatním pedagogickým pracovníkům při vzdělávací činnosti, zprostředkování komunikace s rodiči žáka, popř. se jeho činnost rozšiřuje o komunikaci s komunitou a prostředím, ze které žák pochází. V neposlední řadě může asistent pedagoga hrát významnou roli při sledování a tvorbě sociálně-emočního klimatu třídy, také je schopen být posilujícím činitelem při tvorbě a rozvoji sociálních vztahů ve třídě.

Učitelé také ocení pomoc při administraci a organizaci výuky. Rozsah a náplň těchto činností vychází zejména z kvalifikace a obecných kompetencí asistenta a liší se podle jednotlivých stupňů škol. Větší možnost zapojení má asistent v mateřské škole, kde může z větší části zasahovat téměř do všech činností, naopak na střední škole je možno zasahovat jen ve specifických případech a jednotlivých předmětech (Horáčková, 2015).

3 SPOLUPRÁCE MEZI ASISTENTEM PEDAGOGA A UČITELEM

Obsahem poslední kapitoly teoretické části této diplomové práce je spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem. Popisuji, jaké kompetence by měl mít pedagog působící na 1. stupni základní školy při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dále se věnuji týmové spolupráci, která je při společném působení asistenta pedagoga a učitele velmi důležitá. V neposlední řadě se zabývám předpoklady pro úspěšnou spolupráci, ale i možnými úskalími, která mohou v rámci společného působení ve třídě nastat.

3.1 Inkluzivní kompetence učitele

Buli-Holmberg (cit. podle Slowík, 2022, s. 119) tvrdí, že inkluzivní učitel musí disponovat nejenom potřebnými znalostmi, ale také klíčovými kompetencemi a postoji nezbytnými pro realizaci inkluzivního vzdělávání.

Ve školní praxi se prokázalo, že učitelé v běžných třídách se v rámci inkluze neobejdou bez alespoň elementárních speciálněpedagogických znalostí a dovedností. Právě proto se v uplynulých dvou desetiletích komponovaly do pregraduálního vzdělávání budoucích pedagogů předměty zaměřené na tuto problematiku. Učitelé, kteří v praxi působí již delší dobu, mají možnost využít rozšiřující studium speciální pedagogiky. Jako velmi účinný způsob zvyšování inkluzivních kompetencí pedagogů se také ukazuje využívání různých forem sdílení praxe. Jedná se o vzájemné hospitace pedagogů ve třídách, dále pak o workshopy nebo semináře, které bývají lektorované vyučujícím se speciálněpedagogickou praxí. V každé škole by měl mít učitel možnost využít podporu ve školním poradenském pracovišti, nejlépe u školního speciálního pedagoga nebo školního psychologa. Přítomnost alespoň jednoho experta zaručuje pro učitele rychlou a snadno dostupnou pomoc při řešení obtížných situací v rámci inkluzivního vzdělávání (Slowík, 2022).

Podle Havla (2014) není dobré, když má učitel ve třídě postavení dominantního jedince. Jeho postavení by mělo být zaměřeno zejména na pozorování a regulaci výuky. Role učitele při inkluzivním vzdělávání se zakládá na několika důležitých úkolech, mezi které patří například zařazení vlastní zkušenosti, analýza vztahů pedagogických pracovníků, sociálních a pracovních činností nebo analýza učebního prostředí a psychofyzických podmínek. Jak bylo výše uvedeno, měl by prokazovat znalosti alespoň v základech speciální pedagogiky, a to zejména v

diagnostické oblasti. Dále by měl mít přehled o prevenci a intervenci žáků, kteří mají speciálně vzdělávací potřeby.

Bartoňová (2005) dodává, že by měl při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami uplatňovat reedukační metody a postupy a využívat kompenzačních pomůcek pro tyto žáky. Důležitou funkcí učitele, zejména toho třídního, je vytvářet příjemné třídní klima, ve kterém se objevuje minimum stresových situací, a seznamovat žáky i ostatní vyučující s jinými formami práce. Mezi další nezbytné kompetence učitele působícího v rámci inkluze patří bezesporu rozpoznání skutečných vědomostí, dovedností a znalostí žáka, tudíž je zde nutno znát speciálněpedagogickou diagnostiku. Při výuce by měl učitel vycházet primárně z toho, v čem je žák úspěšný, a motivovat ho, měl by být schopen vysvětlit žákovi, v čem se nachází jeho potíže, a vnímat jeho reakce.

Při inkluzi je u učitele důležité rozvíjet schopnost uvědomovat si vlastní názory, postoje a vyznávané hodnoty a schopnost kriticky vyhodnocovat dopady těchto názorů ve své pedagogické praxi. Podstatné je pracovat s etickými normami a mít prosociální chování, které bude respektovat prospěch dítěte a bude citlivé vůči potřebám dítěte. Učitel by měl mít za cíl být vzorem a podporou vzájemně prospěšných sociálních vztahů (Svobodová a Vítečková, 2017)

3.2 Týmová spolupráce

Tým tvoří lidé, kteří jsou ve vzájemné interakci, vnímají společnou identitu, přijímají kolektivní normy a cíle a uvědomují si jeden druhého. Ve většině organizací znamená tým základní pracovní jednotku, kterou spojují dovednosti a zkušenosti několika lidí dohromady. Jsou tvořeny za účelem plnění úkolů, vydávají větší a efektivnější výkon než jednotlivci pracující samostatně, a to zejména v těch případech, kdy práce vyžaduje širší škálu dovedností, úsudků a zkušeností (Kolajová, 2006).

Podle Plamínka (2009) je cílem týmové spolupráce dosažení společného výsledku. Hnacím motorem spolupráce je naplnění určitých zájmů účastníků spolupráce. Výsledek, ke kterému jejich spolupráce směruje, by měl přinášet kladné hodnoty v oblasti těchto zájmů. Znakem funkčního týmu je zejména kvalitní komunikace a zdravé a kvalitní vztahy mezi členy týmu.

Aby tým fungoval, je potřeba, aby pro sebe osoby působící v týmu byly vzájemnou podporou, důvěřovaly si a nesly vzájemnou odpovědnost vůči všem členům týmu. Členové

týmu se mohou vzájemně inspirovat díky jejich odlišným znalostem a zkušenostem (Morávková Vejrochová, 2015).

Potterová (in Vodáčková, 2020, s. 179) znázorňuje jednoduchý model zvaný **VPSZ PLUS**, který lze aplikovat také na spolupráci v rámci vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Písmeno **V** – značí vysvětlení vedení školy, co očekává od zaměstnanců. Jedná se o jasné stanovení očekávaných cílů a pracovního podílu jednotlivých pedagogů ve vzdělávání žáka. **P** – požádání zaměstnanců o aktivní spoluúčast a prodiskutování toho, co by mohlo z jejich strany pomoci k dosažení cíle. **S** – stanovení průběhu, výběr vhodného řešení rizik, která mohou při práci nastat. **Z** – zkontrolování dosažených výsledků, zpětná vazba od pedagogů a zjištění, zda je nutno něco změnit. **PLUS** – poděkování pracovníkům za jejich práci v rámci VPSZ.

3.3 Předpoklady pro úspěšnou spolupráci mezi asistentem pedagoga a učitelem

Efektivní spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem má své předpoklady již ve výběru uchazeče o pozici asistenta. Výhodou je, pokud se již učitel účastní samotného výběrového řízení na funkci asistenta pedagoga. Nezbytnou podmínkou je jasné vymezení náplně práce ředitelem, a to s přesným rozvržením přímé a nepřímé pedagogické činnosti a s celkovou definicí role asistenta pedagoga ve vztahu k celé třídě, nejen k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejtěsnější by měla být spolupráce asistenta s třídním učitelem, kterému může být asistent pomocníkem a zprostředkovatelem v komunikaci s dalšími učiteli nebo vychovateli. Sám učitel může být pro asistenta zdrojem inspirace v oblasti dalšího vzdělávání, a naopak i učitel může čerpat podněty pro svou práci od asistenta pedagoga (Horáčková, 2015).

Podle Němce a Martinovské (2018) je důležité, aby oba aktéři vzdělávacího procesu – učitel i asistent – porozuměli smyslu pozice asistenta pedagoga, která je ve škole zřizována jako podpůrné opatření k určitému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami a jejímž základem je pomoct učiteli. Základem pro úspěšnou spolupráci je respekt. Asistent musí respektovat učitele v tom, jak vede vyučování. Na druhé straně je potřeba, aby i učitel respektoval asistenta jako kolegu, který má pro práci s dětmi rozvinutý cit a je možné, že si při práci s některými žáky všimne důležitých informací, které učiteli při práci s celou třídou mohou unikat. Zásadní je zde i role ředitele školy, popřípadě externího supervizora. Ředitel je ten, kdo na začátku

určuje pozice a kompetence obou pracovníků. Vyjma písemné formulace pracovních povinností je důležité, aby asistentovi pedagoga vysvětlil smysl jeho práce a zformuloval svá očekávání.

Mazánková (2018) také podotýká důležitost respektu při vzájemné spolupráci. Učitel si musí být vědom toho, že asistent není ve třídě proto, aby mu konkuroval, komplikoval nebo negativním způsobem ovlivňoval jeho pedagogické působení. V opačném případě by ani učitel neměl asistenta zvýšeně kontrolovat, napomínat nebo záměrně nezapojovat do vyučovacího procesu. Je třeba mít na paměti, že učitel i asistent pedagoga jsou pedagogickými pracovníky, tudíž osobami plně rovnoprávnými, jejichž pracovní povinnosti vycházejí ze školského zákona, zákona o pedagogických pracovnících a souvisejících vyhlášek. Vztah mezi nimi by měl být partnerský. Pro jeho zkvalitnění je vhodné si například vzájemně prohodit role, a to zejména v hodinách výtvarné či hudební výchovy. Pokud je asistent v některém předmětu nadanější než učitel, může se stát během vyučování vůdčím pedagogem on. Dalším důležitým aspektem je prostor pro společnou přípravu na vyučování a diskuse nad potřebami žáků. Asistent pedagoga by měl před výukou být seznámen s tím, s jakými žáky a na čem bude pracovat. To ovšem neznamená, že by se měl učitel dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami věnovat méně. Naopak přítomnost asistenta by měla ve výsledku zajistit více prostoru k tomu, aby dostal učitel více času k podpoře žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud by se vztahy mezi učitelem a asistentem pedagoga nevyvíjely kladně, docházelo by k nepříznivému třídnímu klimatu, které by ovlivňovalo všechny zúčastněné, a tento způsob jednání by dlouhodobě nefungoval.

Za úroveň a výsledky vzdělání odpovídá vždy učitel, a proto by měl být výklad a veškeré organizační sdělení učitele upřednostněny a nadřazeny dalším aktivitám, včetně pomoci asistenta pedagoga. Při fungující spolupráci by se jejich náplně práce neměli překrývat, ale naopak vhodně a účelně doplňovat (Teplá a Felcmanová, 2015).

Lašek (2007) se ve své knize Sociálně psychologické klima školních tříd a školy věnuje zkoumání klimatu třídy a potvrzuje, že pozitivně laděná atmosféra a vzájemně přijímající sociální klima ve třídě jsou vždy výsledkem pozitivních vztahů mezi zaměstnanci školy. Aby mohl asistent pedagoga smysluplně a dobře vykonávat svou práci, je nutné nastavit efektivní komunikaci mezi učitelem a asistentem. Dobrý asistent pedagoga je informovaný asistent pedagoga ze strany učitele či vedení školy.

Čadová a kol. (2012) kladou důraz na pravidelné schůzky a konzultace, při kterých spolu proberou výsledky a průběh dosavadní spolupráce. Dále by měl učitel informovat asistenta

pedagoga o následném vyučování a probírané látce, aby se na ni asistent pedagoga mohl připravit.

Gabašová a Vosmik (2019) dodávají, že důležitá je zejména vzájemná úcta a důvěra, která mezi nimi postupně vzniká. Mělo by docházet k pravidelnému poskytování zpětné vazby a kvalitní odborné metodické podpoře jak učitele, tak asistenta pedagoga.

3.4 Možná úskalí ve spolupráci mezi asistentem pedagoga a učitelem

Ve školách se můžeme setkat s učiteli, kteří se obávají toho, že by byl během jejich přímé pedagogické činnosti zúčastněn i asistent pedagoga. Odůvodňují to tím, že veškerou práci ve třídě zvládají a pomoc není nutná. Je potřeba, aby si učitelé uvědomili, že hlavním úkolem asistenta je pomáhat mu tak, aby měl co nejvíce prostoru na kvalifikovanou práci s žáky. Většina učitelů před zřízením pozice asistenta pedagoga tvrdila, že o žádného asistenta pedagoga nestojí, ale už po dvou či třech měsících společného působení změnili názor a po několika letech prohlašovali, jak si vyučování bez asistenta pedagoga neumí představit (Němec a Martinovská, 2018).

Toto tvrzení potvrzuje i Tematická zpráva Česká školní inspekce (2018, str. 29), která poukazuje na to, že někteří učitelé na práci asistenta nejsou zvyklí, a jejich spolupráce je v důsledku pouze formální a bez efektu. Učitelé, kteří nemají s asistenty předchozí zkušenost, je často vnímají spíše jako formu kontroly než jako prostředek práce.

Němec a Martinovská (2018) dále dodávají, že mnoho chyb při společné práci vzniká z nevyjasněných očekávání. Učitel je přesvědčen o tom, že asistent ví, co má s dětmi dělat a kdy má do práce dítěte zasáhnout. Naopak asistent pedagoga může být nejistý při vykonávání své role, nemá možnost těžit z předchozí praxe, má obavy, aby svým zásahem nezkomplikoval práci učiteli. Poté vznikají situace, kdy učitel spoléhá na aktivní zapojení asistenta, zatímco asistent se nezapojuje, protože neví, zdali nastala situace, kdy by se měl zapojit, nebo neví jakým způsobem se zapojit. Učitel je pak nespokojený, protože asistent z jeho pohledu nepracuje, jak by měl, a asistent je také nespokojený, protože se v práci neorientuje a může se cítit nevyužitý.

Kendíková (2017) na druhé straně uvádí, že se v praxi můžeme setkat i s takovými učiteli, kteří nechávají asistenty pedagoga vykonávat činnosti, které nejsou v jejich kompetencích a mohou je považovat za svoje poskoky, nikoli za rovnoprávné zaměstnance. Ve spoustě škol stále chybí funkční systém metodické podpory asistentů pedagoga, který by

předcházel nepříznivým situacím. Pokud nastane tato situace, měli by své kritické připomínky vyjádřit na vhodném místě a vhodným způsobem.

Čadová a kol. (2012) uvádí další situace, které mohou narušit vztah asistenta pedagoga s učitelem. Může se jednat například o nepředstavení asistenta pedagoga žákům a pedagogickému sboru, nedostatečnou vzájemnou komunikaci při plánování výuky, přílišnou pasivitu ze strany asistenta pedagoga, případně asistent pedagoga nepracuje s žákem podle jeho individuálního vzdělávacího plánu. V horším případě může nastat i situace, kdy asistent pedagoga není na výuku připraven nebo kritizuje před žákem či před jeho rodiči práci pedagoga.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 Vymezení cílů

Hlavním cílem diplomové práce je specifikovat, jakým způsobem probíhá spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele.

Z hlavního cíle vyplívá jedna hlavní a tři vedlejší výzkumné otázky:

HVO: *„Jak vnímá učitel 1. stupně spolupráci s asistentem pedagoga při vzdělávacím procesu?“*

VVO1: *„Jakým způsobem probíhá spolupráce před a během vyučování?“*

VVO2: *„V čem vidí učitel 1. stupně změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy?“*

VVO3: *„Jaké vidí učitel 1. stupně možnosti pro vylepšení spolupráce s asistentem pedagoga?“*

4.2 Metodologie výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření byl zvolen kvalitativní přístup, neboť chci na problematiku nahlédnout do hloubky a získat detailní informace. Jako hlavní výzkumná metoda byl použit polostrukturovaný rozhovor s učiteli 1. stupně ZŠ. Dále byl výzkum doplněn pozorováním učitele společně s asistentem pedagoga během vyučovacího procesu.

Hendl (2005) popisuje kvalitativní výzkum jako vyhledávání a analyzování informací, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek. Během procesu získávání dat se výzkumník seznamuje s novými lidmi a situacemi přímo v terénu, kde se něco odehrává. Výzkum obsahuje přesný popis místa, rozsáhlé citace rozhovorů a poznámky, jež byly výzkumníkem při práci v terénu zaznamenány. Sběr dat a jejich samotná analýza probíhá v delším časovém úseku, celkově má výzkumný proces longitudinální charakter.

Rozhovor patří mezi obtížnější, ale současně nejvhodnější metodu pro získávání kvalitativních dat. Je ve velmi blízkém vztahu s pozorováním a provádí se za určitým cílem a účelem. Polostrukturovaný rozhovor je jednou z forem rozhovoru. Co se týče jeho přípravy, ta je náročnější, jelikož vytváříme schéma, které specifikuje okruhy otázek, na něž se informantů tážeme. Při rozhovoru využíváme zejména otevřených otázek, které vedou ke strukturovaným odpovědím a více nám přiblíží motivy, úsudky a pocity (Miovský, 2006).

Data z polostrukturovaných rozhovorů byla zpracována pomocí metody zakotvené teorie. Hendl (2005, s. 28) definuje zakotvenou teorii následovně: *„Zakotvená teorie je odvozená z procesu zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je vytvořena a prozatímně ověřena prostřednictvím systematického shromažďování údajů o zkoumaném jevu a analýzy těchto údajů. Proto se fáze shromažďování údajů, jejich analýza a samotná teorie vzájemně doplňují“.*

Zakotvená teorie je induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. Podstata zakotvené teorie je kódování. Kódování je analytická technika, která se skládá ze tří možných způsobů, a to otevřeného, selektivního a axiálního kódování. Právě otevřené kódování bylo použito v této diplomové práci. Toto kódování označuje a kategorizuje pojmy pomocí pečlivého studia získaných dat. Zjištěné údaje jsou rozebrány na jednotlivé části a porovnáváním se analyzují stejné či odlišné znaky. Podobné a shodující se znaky jsou označeny a shromážděny v jednotlivých kategoriích (Strauss a Corbinová, 1999).

Polostrukturované rozhovory proběhly s osmi informanty. Výzkumného šetření se zúčastnily pouze ženy. Jedná se o osm učitelek ze tří běžných základních škol v rámci okresu Bruntál. Zjištěná data z polostrukturovaných rozhovorů byla analyzována metodou otevřeného kódování. Výsledkem otevřeného kódování jsou kategorie, které shrnují důležité poznatky všech informantek vedoucí k naplnění cílů a zodpovězení výzkumných otázek.

Pozorování patří k nejstarším metodám získávání informací a poznatků. Pozorovatel může mít dané podmínky a oblasti, na které se při pozorování zaměří a následně vyhodnotí. Zúčastněné pozorování charakterizujeme tím, že výzkumník je přítomen a stává se součástí dění. Tato forma pozorování je pro výzkumníka přínosná, jelikož získává přímou zkušenost se situací, kterou mnohem lépe chápe a dokáže ji popsat. Je zde kladen vysoký nárok na schopnosti komunikace a sociální dovednosti výzkumníka, který může svojí přítomností, nevhodným postojem či chováním proces pozorování narušit a ovlivnit. Rizikovým faktorem mohou být vztahy mezi účastníky a výzkumníkem, který poté nemá nadhled nad celou situací a má tendence posuzovat vše ne příliš objektivně (Miovský, 2006).

Pozorování se uskutečnilo přímou účastí ve vyučovacích hodinách v celkovém počtu 32 hodin. U každé informantky se jednalo o čtyři hodiny pozorování. Zjištěná data z pozorování byla zaznamenávána do pozorovacího archu uvedeného v příloze. Pro přesnější analýzu pozorování byla data převedena ze záznamového archu do souvislého textu.

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Jelikož tématem diplomové práce je spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně základní školy z pohledu učitele, výzkumný vzorek tvoří právě učitelé 1. stupně. Zúčastněné učitelky byly o průběhu výzkumného šetření informovány a poskytly svůj písemný souhlas. Bližší charakteristika informantek je uvedena níže.

Informant	**Délka pedagogické praxe**	**Vzdělání**	**Počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami**	**Z toho žáci vzděláváni za podpory asistenta pedagoga**
Informant 1 Ivana	35 let	Vysokoškolské magisterské – speciální pedagogika – učitelství	3	2
Informant 2 Gabriela	20 let	Vysokoškolské magisterské – učitelství českého jazyka pro základní a střední školy a speciální pedagogika pro základní a střední školy	1	1
Informant 3 Lucie S.	11 let	Vysokoškolské magisterské – učitelství 1. stupně	1	1
Informant 4 Lucie B.	25 let	Vysokoškolské magisterské –	5	3

		učitelství 1. stupně		
Informant 5 Nikola	21 let	Vysokoškolské magisterské – učitelství 1. stupně	3	2
Informant 6 Jana	23 let	Vysokoškolské magisterské – učitelství 1. stupně	2	2
Informant 7 Dana	43 let	Vysokoškolské magisterské – speciální pedagogika pro učitele	1	1
Informant 8 Petra	2,5 roku	Vysokoškolské magisterské – učitelství 1. stupně a speciální pedagogika	2	2

Tabulka 3 *– Přehled informantů*

Charakteristika výzkumného vzorku doplněná slovně:

Informant 1 – Ivana: Ivana je učitelkou s dlouholetou praxí, nyní učí 5. ročník. V její třídě se nachází 23 žáků, z toho tři z nich mají speciální vzdělávací potřeby a ke dvěma z nich je přidělen asistent pedagoga. Jedná se o dívku se závažnou vadou řeči a žáka se závažnými poruchami učení a chování. I když je mezi mnou a respondentkou velký věkový rozdíl, neměla problém se výzkumu zúčastnit a projevila vstřícnost.

Informant 2 – Gabriela: Gabriela momentálně učí 2. ročník, ve kterém je 20 žáků, z toho se zde nachází jeden žák se speciálními vzdělávacími potřebami, ke kterému je přidělen asistent

pedagoga. Žák trpí poruchou autistického spektra a lehkým mentálním postižením. Informantka měla nejprve z rozhovoru a následného pozorování obavy, co všechno bude muset absolvovat, ale celé výzkumné šetření proběhlo bez komplikací.

Informant 3 – Lucie S.: Lucie S. pracuje 11 let jako učitelka 1. stupně, nyní je třídní učitelkou 1. ročníku. Ve třídě má 17 žáků, z toho jednoho žáka se speciálními vzdělávacími potřebami pracujícího s asistentem pedagoga. Žák má závažnou vadu řeči, která se projevuje zejména v oslabení dílčích funkcí. Během výzkumného šetření v této třídě panovala uvolněná atmosféra, třídní kolektiv se jevil jako velmi stmelený.

Informant 4 – Lucie B.: Lucie B. pracuje v malotřídní škole, kde je třídní učitelkou 2. a 4. ročníku. Paní učitelka popisuje tuto třídu jako velmi složitou na organizaci, nejen kvůli tomu, že se jedná o spojené ročníky, kde je celkový počet žáků 19, ale také kvůli tomu, že se ve třídě nachází 5 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. S paní učitelkou spolupracují dvě asistentky pedagoga. Jedna je přidělena k žákyni s tělesným postižením, která má přidruženou dyskalkulii, a žákyni s cukrovkou. Druhá asistentka pracuje s žákem s diagnózou ADHD. Třída působí ve vyšším počtu pedagogů a dětí stísněně, je zde málo místa na volný pohyb dětí během přestávek, ale škola bohužel nemá vetší prostory pro zajištění výuky.

Informant 5 – Nikola: Nikola pracuje stejně jako Lucie B. na malotřídní škole, kde vzdělává žáky 3. a 5. ročníku. Celkově vzdělává 15 dětí, 3 z nich mají speciální vzdělávací potřeby a ke dvěma z nich je přidělen asistent pedagoga. V den mého šetření byla ve třídě nízká účast, do školy přišlo jen 7 dětí, jelikož byla vysoká nemocnost. Výhodou nízkého počtu žáků bylo to, že paní učitelka mohla s paní asistentkou pracovat s dětmi více individuálně, výuku vedly spíše skupinovou a kooperativní formou.

Informant 6 – Jana: Jana celou svou praxi působí na jedné škole. Jedná se o městskou školu s prostornými třídami. V současné době je třídní učitelkou 2. třídy. Třída má 25 žáků, z toho jsou zde 2 žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, se kterými pracuje asistent pedagoga. Jeden z žáků trpí závažnou vadou řeči, druhý lehkým mentálním postižením. Jana byla výzkumnému šetření velmi otevřená, při rozhovoru se nebála říct svůj názor a vyjádřit svoje postoje k určitým tématům.

Informant 7 – Dana: Dana je v mém výzkumu informantkou s nejdelší praxí. Během své praxe působila na základní škole speciální, kde učila žáky s mentálním postižením a žáky s vadami řeči. Posledních 18 let učí v běžné třídě základní školy. Aktuálně vyučuje 2. ročník, ve kterém se nachází 16 dětí, z toho je zde jeden žák s poruchou autistického spektra, se kterým pracuje asistent pedagoga. Dana má prostornou třídu, ve které je pro děti připraveno velké množství aktivit a her, kterými se mohou zabavit během přestávek.

Informant 8 – Petra: Petra má ve srovnání se zbytkem informantů nejkratší praxi. Po studiu nastoupila do práce jako učitelka 1. stupně základní školy a nyní má za sebou dva a půl roku praxe. Je třídní učitelkou 1. ročníku, kde se vzdělává 24 žáků a z toho dva žáci mají speciální vzdělávací potřeby. K oběma žákům je přidělen asistent pedagoga. Oba žáci mají závažné vady řeči. Tím, že má vystudovanou speciální pedagogiku, projevovala k tématu mé diplomové práce zájem a při výzkumném šetření byla velmi otevřená.

4.4 Vlastní výzkumné šetření

Tazatelské schéma polostrukturovaného rozhovoru s učiteli:

1. okruh otázek – základní informace „Můžete se mi, prosím, představit?“ „Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru?“ „Jaká je délka vaší pedagogické praxe?“ „Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě?“ „Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga?“ „Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná?“ „Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga?“
2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování „Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga?“ „Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat?“

„Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku?“ „Jestli ano, tak jakým způsobem?“ „Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky?“ „Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává?“ „Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením?“ „Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny, nebo pracuje i z vlastní iniciativity?“ „Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními?“ „Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu?“ „Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?“ „Jestli ano, tak jakým způsobem?“ „Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků?“ „Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci?“
3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy „Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny?“ „Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku?“ „Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě?“ „Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga?“ „Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy?“ „Jestli ano, tak jakým způsobem?“ „Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga?“
4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce „Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga?“ „Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga?“ „Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete?“ „Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga?“ „Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace?“ „Jestli ano, tak jaké?“

„Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit?“

Tabulka 4 *– Tazatelské schéma polostrukturovaného rozhovoru s učiteli*

Obsah rozhovorů byl analyzován prostřednictvím metody otevřeného kódování. Současně jsou specifikovány klíčové kategorie, které mohou sloužit v obecné rovině k dalším výzkumným šetřením a definování dalších výzkumných otázek na dané téma. I když jsou tyto kategorie spíše obecného charakteru, přibližují nám problematiku v základním rámci za účasti asistenta pedagoga v procesu inkluzivního vzdělávání. Konkrétní výstupy z daného, kvalitativního, šetření by měly být výsledkem či základem dalšího postupu, tzn. dotazování: jak, kdo, proč… v daných kategoriích.

Kategorie, které vznikly prostřednictvím otevřeného kódování:

1. Délka spolupráce s asistentem pedagoga
2. Přijetí asistenta pedagoga
3. Počáteční nastavení spolupráce
4. Společné konzultace
5. Společná příprava na výuku
6. Náplň práce asistenta pedagoga
7. Změny za přítomnosti asistenta pedagoga
8. Možnosti pro vylepšení spolupráce
9. Klíč k efektivní spolupráci

1. Délka spolupráce s asistentem pedagoga

To, že je asistent pedagoga běžnou součástí pedagogických sborů a těchto pracovníků ve školách přibývá, dokazuje fakt, že dotazované informantky ve většině případů uvedly, že s asistentem spolupracují v rámci několika let.

Ivana: *„Třetím rokem s ním vlastně spolupracuju."*

Gabriela: *„No tak teďka to je (zamyšlení se)... Předtím jsem měla dvě jiné asistentky, po jenom roce, takže teďka třetím rokem."*

Lucie S.: *„Asi to je šest let."*

Lucie B.: *„Tři roky."*

Nikola: *„Pět let asi."*

Dana: *„Předtím jsem měla ještě další dvě asistentky. Celkově to je pátý rok, co mám ve třídě asistentku pedagoga."*

Jana: *„...vlastně teďka druhým rokem mám ve třídě asistenta."*

Pouze jedna z tázaných informantek uvedla kratší zkušenost s přítomností asistenta pedagoga ve třídě, trvající méně než jeden rok.

Petra: *„Teďka to je jeden rok, nebo vlastně půlrok, co mám ve třídě paní asistentku."*

2. Přijetí asistenta pedagoga

Informantky se ve většině případů shodly, že pro ně přijetí dalšího pedagogického pracovníka, který bude zúčastněn ve vyučování a se kterým budou muset během výuky spolupracovat, nebylo na začátku jednoduché a panovaly u nich obavy z následné spolupráce.

Ivana: *„No tak první to byl takový šok, protože jsem nějakou dobu neučila a po delší době jsem zase začala učit. Kdysi to tak vůbec nebylo. Nikdy jsem neučila, aby byl ve třídě nějaký další dospělý člověk, nějaký další pedagog. Takže první jsem měla obavy, strach, ale potom, co jsem zjistila, kdo to bude za člověka, a seznámili jsme se, tak to ze mě opadlo."*

Lucie S.: *„No určitě byly obavy. Nebyla jsem na to zvyklá a bála jsem se toho dalšího cizího elementu, jak nám to bude sedět, jak to budu vnímat a jak moc to zatíží tu mou práci."*

Lucie B.: *„No poprvé jakoby obava trošku, jak to bude, jak si budeme sedět, abychom si sedli hlavně jako lidi."*

Jana: *„No tak prvně na mě dopadly docela obavy z toho, že tam bude někdo další, kdo se bude dívat do toho celého procesu.“*

Informantka Dana zmiňuje vyhlášku č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění účinném od 1.9. 2017, kde je asistent pedagoga definován jako jedno z podpůrných opatření, a proto došlo od tohoto roku k nárůstu těchto pracovníků ve školách.

Dana: *„No tak před těmi pěti lety to byl takový boom asistentů, to jsme s tím my učitelé neměli pořádnou zkušenost, tak to první byl trošku strach, jak to bude celé probíhat, ale nakonec to bylo v pohodě a teďka to beru jako přirozenou věc.*

Dvě informantky k tomuto tématu hovoří o jejich dosaženém vzdělání v oboru speciální pedagogiky, se kterým počítaly s tím, že žáky se speciálními vzdělávacími potřebami budou vzdělávat.

Gabriela: *„No tak mě většinou dávají do třídy tyhle děti s asistentama, protože jsem speckař. Poprvé to byl šok, moc jsem si to nedovedla představit, jak to bude probíhat, ale nakonec dobrý.“*

Petra: *„Nebylo to pro mě nijak překvapující. Jako brala jsem to normálně, přirozeně, a tím, že mám vystudovanou speciální pedagogiku, tak jsem se i těšila na spolupráci s asistentem.“*

Informantka Nikola si naopak asistenta pedagoga ve třídě přála mít už delší dobu. Zároveň neví, proč někteří kolegové asistenty zobecňují a mají ze spolupráce s nimi obavy.

Nikola: *„No já jsem chtěla. Já jsem chtěla hodně let předtím, ale vedení k tomu nebylo moc vstřícné, ale pak už jako jo. Chtěla jsem no. Vím, že někteří kolegové moc nechtějí, nevím, z čeho mají strach, jestli někdo jiný uvidí, jakým stylem učí. Já jsem strašně chtěla a jsem ráda, že ho ve třídě mám.“*

3. Počáteční nastavení spolupráce

Jak je uvedeno v teoretické části, v kapitole věnující se týmové spolupráci, dobře nastavená spolupráce má za cíl dosažení společného výsledku. Všechny dotazované informantky uvedly, že si na začátku společně s asistentem pedagoga stanovili, jak bude jejich vzájemná spolupráce probíhat.

Jana: *„…vyjasnili jsme si to hned na začátku. Řekla jsem jí, co po ní budu asi potřebovat, jak bych si to představovala, tu spolupráci, to soužití ve třídě.“*
Dana: *„V přípravném týdnu, jak jsme se chystali na příchod nové třídy i s tímto žákem, tak jsme si akorát řekli pár organizačních věcí, ale nějak extra zvlášť ne.“*
Petra: *„…tak nějak normálně jsme si s paní asistentkou řekly, jak to asi bude probíhat, co to bude za děti, a tak no.“*

Další informantky dodávají, že až v průběhu vyučování si jednotlivé činnosti mezi sebe více rozvrhli.
Ivana: *„… vyjasnili jsme si to nejdůležitější na začátku, tak nějak jsme si rozvrhli, co a jak, ale víceméně v průběhu toho vyučování jsme přicházeli na nějaké nové věci, způsoby, jak co budeme organizovat, co bude vykonávat asistent a co bude v mé kompetenci.“*
Lucie S.: *„…spoustu toho vyšlo během té konkrétní práce, co bylo potřeba. Spoustu věcí si sedlo až časem a taky jsme hledali ty možnosti té práce.“*
Lucie B.: *„No něco jsme si vyjasnili hned, a něco jsme si vyjasnili v průběhu jakoby té výuky. Třeba jsme viděli, že někde něco drhne, tak jsme si to vysvětlili, co teda, jak ještě vypomoct těm dětem.“*

Jedna z informantek uvedla, že si na začátku spolupráce s asistentkou pedagoga domluvila schůzku, aby ji celkově seznámila s tím, jak to ve třídě chodí, s jakým dítětem a v jaké skupině dětí bude pracovat, co všechno se od ní očekává, jelikož neměla žádnou zkušenost s prací ve školství.
Gabriela: *„Od září spolupracuju s novou asistentkou, ta nastoupila do školství nově, takže před začátkem školního roku jsme si domluvily schůzku u mě ve třídě, kde jsem jí řekla, o jakého žáka se jedná a jaký má problém. Popsala jsem jí celkově složení té třídy, jaké děti tady máme ve třídě, kolik máme hodin, jak vyučování probíhá a popsala jsem jí celkově ten chod.“*

Informantka Nikola uvádí, že při počátečním nastavení spolupráce paní asistentce sdělila i to, jakým způsobem si nepřeje, aby pracovala.
Nikola: *„Na začátku jsme si ujasnily, že si nepřeji, aby neustále byla u těch dětí. Aby tam jako seděla vedle toho dítěte a podávala mu věci, to jako ne, to jsme si vyjasnily hned na začátku.“*

4. Společné konzultace

Tato kategorie popisuje, jak často probíhají společné konzultace mezi učitelem a asistentem pedagoga. Většina informantek uvedla, že jejich společné konzultace probíhají téměř každý den, díky tomu, že tráví většinu pracovní doby společně ve třídě. Nejčastěji konzultují, jakým způsobem bude výuka probíhat, domlouvají se na organizačních záležitostech, baví se o pokrocích, ale i možnostech prohloubení znalostí žáků.

Ivana: *„Každý den, v průběhu celého dne, takhle co nás zrovna napadne, tak konzultujeme. Není to přesně stanoveno, ale fakt záleží individuálně. A tím, že jsme ve třídě spolu celý den, tak to je v pohodě."*

Gabriela: *„Každý den vlastně. Tím, že jsme ve třídě spolu každý den, všechny hodiny, takže nemusíme mít nějaký vyhraněný čas, kdy se budeme scházet a konzultovat."*

Lucie B.: *„Většinou každé ráno, řekneme si, co bude, co a jak."*

Jana: *„Na začátku dne si vždycky řekneme nějaké organizační záležitosti."*

Dana: *„Většinou ráno, když se sejdeme ve třídě, a ještě tady nejsou děti, tak probíráme, co se budeme učit a jak to popřípadě ona bude dělat s žákem."*

Petra: *„Konzultujeme spolu každý den. Probíráme pokroky těch dětí nebo naopak něco, co jim nejde a na čem je třeba zapracovat a zaměřit se na to. Myslím, že to je hodně důležité, si každý den říkat nějaké nové poznatky ohledně dětí."*

Informantka Lucie S. uvádí, že přesně vyhraněný prostor pro společnou konzultaci nemají, ale když se v průběhu týdne najde čas, tak si vzájemně předají informace.

Lucie S.: *„Nemáme úplně prostor, kdybychom měly obě volno, takže spíš hledáme chvilky, kdy se můžem společně pobavit. Ona je vlastně i vychovatelka a někdy má družinu u mě ve třídě, tak když je zrovna volná chvilka, tak si to probereme, naplánujeme v průběhu té její družiny."*

Nikola popisuje konzultaci mezi ní a asistentem pedagoga podobně jako Lucie.

Nikola: *„To je též tak podle času, jo, někdy o přestávkách, jo, někdy jednou za týden. Jak to přijde."*

5. Společná příprava na výuku

Společná příprava s asistentem pedagoga na výuku probíhá u většiny informantek. Většinou se jedná pouze o ústní přípravu, kdy si učitelka s asistentem sdělí, jaká bude náplň vyučování a jaké učivo se bude probírat.

Ivana: *„Vždycky ráno, než přijdou děti do třídy, tak se sejdeme ve třídě, řekneme si, co a jak, jaké budou vyučovací hodiny, co nás asi čeká, nebo v průběhu celého týdne, co nás čeká. Asistentka mi někdy připomene nějaké úkoly nebo činnosti, a tak se připravujeme. Nebo když byla distanční výuka, tak jsme se připravovaly online přes Teamsy."*

Gabriela: *„Já si dělám svoje přípravy a jí pak jenom sdělím, co budeme dělat. Většinou v pondělí si řekneme, co se bude ten týden dít, a hlavně jaké učivo se bude probírat."*

Petra: *„Takovou tu hlavní přípravu, to si dělám já do těch hodin, ale jinak bych řekla, že se vlastně i připravujeme společně. Vždycky ráno mi třeba nadepíše tabuli, pomůže mi nachystat pomůcky, potřebné věci do výuky, a tak no."*

Jana: *„Připravujeme, ale ne úplně nějak intenzivně, spíš tak nějak spontánně. Já si nachystám svoje věci, a ona svoje."*

Informantka Lucie S. dále uvádí, že se s paní asistentkou společně připravují zejména na hodiny pracovní činnosti, kde pracují s keramikou.

Lucie S.: *„Někdy promýšlíme třeba hlavně v pracovních činnostech, protože paní asistentka má pod palcem keramiku, takto spolu plánujeme, co bychom mohly vymyslet na tu hodinu."*

Informantka Lucie B., která má ve třídě dvě asistentky, se s nimi na výuku nepřipravuje, ale asistentky by společnou přípravu považovaly za přínosné.

Lucie B.: *„No jako moc ne, ale holky mi říkaly, že by jim to vyhovovalo, kdybych jim dělala přípravu, aby věděly, co bude teď následovat."*

Další z informantek, Dana, nepovažuje společnou přípravu za důležitou. Do výuky si chystá svou přípravu, stejně jako si svou přípravu sama chystá i asistentka.

Dana: *„Není třeba, já si nachystám svoje přípravy a paní asistentka si připraví nějaké svoje aktivity zase."*

Nikola poukazuje nato, že asistentka, která s ní spolupracuje je pracovně vytížená a nemohou najít společný čas, kdy by se na výuku připravovaly.

Nikola: *„Měly bychom, ale toho času není tolik. Ona má ještě družinu, ona je ještě vychovatelka, takže když potřebuji, tak během dne, když je čas, tak přijdu a řeknu, dívej se, já bych zítra potřebovala to a to, aby si s třeťákama udělala, a až je budu mít já, třeťáky, tak s páťákama aby si zopakovala to, a to třeba na koberci, tak to je bez problémů."*

6. Náplň práce asistenta pedagoga

Jak je řečeno v teoretické části této diplomové práce, náplň práce asistenta pedagoga je uvedena v § 5 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Během dotazování informantek vyplynulo, že asistenti vykonávají velmi širokou škálu činností. Mezi nejčastěji zmiňovanou činnost patří zejména individuální práce s dětmi.

Ivana: *„Hlavně teda dohlíží na ty děti se speciálními vzdělávacími potřebami, ke kterým je přidělen, takže fakt dohlíží na to, jestli ten žák s ADHD má nachystané věci na hodinu, jestli ví, kde zrovna pracujeme, když se ztratí, tak mu pomůže najít správné cvičení, pomáhá mu při zapisování si úkolů do deníčku. Nebo když je hodně rozptýlený, tak se ho snaží nějak uklidnit, vymyslet nějakou relaxační činnost. No a s tou žákyní s mutismem pracuje hlavně individuálně. Snaží se ji rozpovídat, pomoct při navazování vztahů se spolužáky. A má i docela slabší výkon, takže i v té výuce jí hodně pomáhá. Dále se snaží pro děti vymýšlet různé hry na procvičení učiva a taky mi hodně pomáhá s administrativou a kopírováním v materiálu."*

Gabriela: *„No hodně se věnuje tomu žákovi, je to taková jeho paní učitelka. Ale pomáhá mi i s odváděním a přiváděním dětí z šatny, při zapisování úkolů, kontroluje domácí úkoly. Někdy jí nechávám i opravit sešity."*

Jana: *„Věnuje se hlavně těm dvěma klukům, ke kterým je přidělena, a občas mi pomůže rozdat sešity, nebo při nějakých takových malých věcech ve třídě."*

Petra: *„Během výuky vykonává hlavně tu individuální práci s těmi dětmi. Dělá s něma různé průpravné artikulační cvičení, rozvíjí u nich grafomotoriku, jemnou a hrubou motoriku, zrakovou a sluchovou. Řídí se hlavně tím, co mají kluci napsané v doporučení, ale taky mi pomáhá se zbytkem dětí. Pomáhá mi nadepisovat třeba na tabuli, občas jí dám za úkol, aby mi zkontrolovala domácí úkoly."*

Lucie S. dále zmiňuje kontrolu, kterou asistent nad všemi žáky během jejich samostatné práce vykonává: *„…když třeba máme nějaké psaní nebo čtení, tak průběžně prochází kolem dětí a pomáhá jim.“*

Dvě z dotazovaných informantek hovoří o využití asistenta pedagoga při práci ve skupinách, kdy učitel vede jednu skupinu dětí, mezitím co asistent pedagoga pracuje s druhou skupinou dětí.

Lucie S.: *„…když je nějaká lepší skupina, tak si vezme čtenáře a dělá s nima práci. Bere si vlastně děti vedle do družiny, kde je volno, když je volná. Bere si tam ty šikovnější děti, nebo naopak i ty slabší.“*

Lucie B.: *„Během výuky pomáhá dětem a třeba když mám děti na skupiny, tak vede jednu skupinu. Já například vedu čtvrťáky a ona vede druháky, nebo různě, když děti dělíme do skupin bez ohledu na ročník. A pomůcky, na pomůckách pracují holky hodně.“*

Jedna z informantek uvádí, že asistentka většinou na začátku hodiny pracuje s celou třídou na koberci, kde se snaží děti na výuku namotivovat a opakuje s nimi učivo.

Nikola: *„Většinou úvodní část, nějaké ty motivačky dělá s dětma, a potom aktivity na opakování. Hodně s něma pracuje na koberci.*

Další důležitou činností, kterou asistent pedagoga vykonává, je vedení výuky během toho, když se učitel věnuje žákům individuálně nebo zrovna není ve výuce přítomen.

Petra: *„…nebo jí nechám, aby pracovala s dětmi, a já se jdu individuálně věnovat klukům.“*

Dana: *„No všelicos. Od individuální práce s žákem až po suplování celé třídy, když jsem třeba nemocná.“* Informantka Dana dále dodává, jaké další činnosti asistentka pedagoga kromě zaskakování ve výuce vykonává: *„Pomáhá mi s přípravou pomůcek, vyrábění výzdoby, ptám se jí, jestli má nějaký nápad, tak mi někdy i pomůže vymyslet nějakou činnost do výuky, hodně mi kopíruje, co zrovna potřebuju, zprostředkovává komunikaci s rodiči. To je opravdu jen to, co mě napadá.“*

7. Změny za přítomnosti asistenta pedagoga

Tato kategorie se věnuje změnám, které nastaly s příchodem asistenta pedagoga do třídy. Informantky zaznamenaly odlišné změny, ke kterým u nich ve třídě došlo.

Informantka Ivana například uvádí, že největší změnu vidí v pokrocích dětí, se kterými asistent pracuje.

Ivana: *„...hlavně u těch dětí, ke kterým je asistent přidělen, a celkově je to fajn prostě, že je tam se mnou."*

Lucie S. poukazuje nato, že záleží na tom, o jaké složení třídy se jedná. Pokud se jedná o třídu, kde jsou děti klidné, nevidí příliš změnu v tom, zdali je ve třídě asistent přítomen, nebo ne. Naopak, když se jedná o třídu, která je náročnější na zorganizování výuky, vidí přítomnost asistenta za potřebnou a jsou vidět změny, pokud je, nebo není přítomen ve výuce.

Lucie S.: *„Tento rok mám docela klidnou třídu, tak nevidím úplně rozdíl mezi tím, když tam ten asistent je, nebo zrovna není. Samozřejmě to je ku prospěchu, když tam jsme dvě, ale byly třídy, ve kterých to nešlo, když jsem tam byla sama. To jsem měla po vyučování dost, když jsem tam byla sama. Ten asistent mi hodně pomohl ulehčit práci v tom, že jsem se nemusela věnovat úplně všem, ale on se staral o ty žáky, kteří nestíhali."*

Další dvě z dotazovaných informantek sdílí podobný názor jako Lucie. Změnu vidí hlavně v tom, že nejsou na vzdělávání dětí samy a asistentky jim svou přítomností ve třídě ulehčují práci.

Lucie B.: *„...hlavně to, že mi během výuky pomáhají. Vůbec mi to nevadí, naopak. Jsem ráda, že tady jsou."*

Jana: *„Hlavní změna s příchodem asistentky je pro mě asi to, že mám více prostoru a času se věnovat i těm šikovnějším dětem, které potřebují neustále něco dělat."*

Nikola vidí změnu v tom, že když je ve třídě s dalším pedagogickým pracovníkem, tak se cítí klidněji a může do výuky zařadit i aktivity, na které nebyl čas.

Nikola: *„Změny vidím hlavně teda na sobě (smích). Mě to hodně uklidnilo a dává mi to prostor dělat věci, na které jsem kdysi neměla čas. Tu změnu vidím teda fakt hlavně na sobě. Je to pro mě veliká změna."*

Zajímavý názor projevila informantka Dana, která vidí změnu hlavně v možnostech, které nastávají při vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami s využitím asistenta pedagoga.

Dana: *„…nabízí to učiteli více možností, jak udělat výuku zajímavější, jak lépe začlenit žáka s handicapem do výuky, co všechno se dá zlepšit, pokud se dítě vzdělává za podpory toho asistenta. Nabízí to opravdu hodně možností, a pak záleží, jak se k tomu postaví učitel.“*

Informantka Petra poukazuje na klima třídy, které jí přijde za přítomnosti asistenta pedagoga příznivější například tím, že je kolektiv stmelenější.

Petra: *„Změny určitě vidím. Hlavně změny k lepšímu. Třída mi přijde taková stmelenější, lépe zorganizovaná, jakmile tam na to jsme dvě. Je to takové víc na pohodu bych řekla (smích).“*

Gabriele už přijde přítomnost asistenta během vyučování natolik přirozená, že příliš změn nevidí.

Gabriela: *„Já jsem už zvyklá na tu jeho přítomnost ve třídě, takže změny mi už ani nějaké nepřijdou.“*

8. Možnosti pro vylepšení spolupráce

Co se týče možností pro vylepšení spolupráce, padlo více různých názorů. Některé z informantek se domnívají, že jejich dosavadní spolupráce je nastavena dobře a nevidí nic, co by se dalo vylepšit.

Ivana: *„Asi mě nic nenapadá. Mám pocit, že to funguje, jak má.“*

Lucie B.: *„Já myslím že ne, tady to jede všechno na 100 %. Fakt, myslím si to, že všichni pracujeme, jak nejlíp můžeme a dáváme do toho všechno. A tím, že je jedna paní asistentka speckařka, tak to je úplně to nej. Za mě velká spokojenost.“*

Petra: *„Jako já si myslím, že tak, jak to máme nastavené, tak to dobře funguje a má to pozitivní výsledky.“*

Informantka Dana je stejného názoru s dodatkem toho, že si myslí, že někdy asistentku až moc přetěžuje.

Dana: *„No, podle mě nám to jde dobře, asi mě teď nic nenapadá. Já myslím, že se obě snažíme na maximum. Máme určitý řád, režim, takže já jsem spokojená a nic, co by se dalo zlepšit, mě nenapadá. No, možná to, že se občas až moc na paní asistentku spoléhám a mohla bych ji míň úkolovat. Někdy mi přijde, že ji fakt docela dost přetěžuju, ale vždycky si to uvědomím až zpětně.“*

Naopak informantka Lucie S. si je vědoma, že spolupráce s asistentem pedagoga není nikdy úplně dokonalá a vždy se najdou možnosti na vylepšení.
Lucie S.: *„Vždycky je co zlepšovat (smích). Určitě by mohlo být všechno dokonalejší. Asi kdybychom spolu seděli dvě hodiny a vytvořili peckovní hodinu, tak určitě by to bylo super, ale člověk dělá tak, jaké má možnosti a jak mu čas dovolí.“*

Dvě z dotazovaných informantek vidí problém v omezeném času během výuky, což vede k nedostatečnému prostoru pro metodické vedení asistenta.
Gabriela: *„Asi to, že bych toho asistenta mohla víc metodicky vést, ale ona je opravdu hodně samostatná a na všechno si sama přijde, ale jako prostě mám pocit, že na to nikdy není pořádně dost času, že to vždycky tak uteče ta hodina. No budu na tom muset zapracovat.“*
Jana: *„No asi ta komunikace a nějaká vzájemná souhra, to vím, že tam to vázne. Já v průběhu výuky moc nestíhám, nemám čas paní asistentce vysvětlovat, a ona pak neví, co přesně má s těmi kluky dělat.“*

Nikola vidí možnosti pro vylepšení spolupráce hlavně na své osobě. Je zvyklá vést výuku jen podle sebe a často zapomíná na to, že má ve třídě i asistenta, kterého by mohla více využívat.
Nikola: *„Tak určitě jako ta komunikace z mojí strany, ne přesně komunikace, ale ta příprava do těch hodin, že bych mohla více toho asistenta využít. Já ale musím ještě najít způsob jak. Ty správné cestičky, jak to udělat, aby to bylo pro mě přijatelné a pro asistenta pozitivní. Jo, protože je to těžké, když je člověk zvyklý za ty roky pracovat i sám, tak ten přístup je hlavně na mně. Já to musím změnit a musím popřemýšlet nad tím, jak by to bylo vyhovující pro nás pro obě a aby to šlapalo. Zajet si nějaký systém, který bude automatický, protože já jsem taková hodně flexibilní, takže občas se stane, že si s paní asistentkou něco domluvím a pak na to zapomenu a paní asistentka je zmatená a já se jí moc omlouvám, takže spíš práce na mě a promyslet to, jak to udělat.“*

9. Klíč k efektivní spolupráci

Důležité je zmínit, co učitelé považují za zásadní, aby byla jejich spolupráce s asistentem efektivní a správně fungovala. V tomto se odpovědi informantek povětšinou shodovaly. Nejčastěji zmiňovaly, aby si obě strany lidsky sedly a zastávaly stejné morální zásady.

Ivana: *„Za mě asi takové to lidsky si sednout a důvěra mezi těmi lidmi. Nemůžete spolupracovat se člověkem, kterému nedůvěřujete. Opravdu i ta důvěra je tam důležitá."*

Lucie S.: *„Určitě si musí ti lidi sednout, aby měli chuť spolupracovat, a aby to pro ně byla radost. Kdyby tam byl nějaký vztahový problém, tak by se ta práce dělala těžko a nešlo by to. Už jsem si zažila i to, že když přicházel asistent do třídy, že mi bylo úzko. A taky to, aby se našel čas spolu konzultovat a plánovat."*

Dana: *„Podle mě je důležité, aby si ti dva vzájemně lidsky sedli. To je podle mě základ, aby ve třídě byla příjemná atmosféra, pohoda a dobře se tam učilo. A taky si myslím, že komunikace. Setkala jsem se s kolegy, kteří během výuky asistenta úplně ignorovali a ten byl pak v rozpacích, že nevěděl, co má dělat. Takže i ta komunikace je hodně důležitá. Vzájemné předávání si informací."*

Petra: *„Za mě asi si rozumět jako lidi a být nalazeni na takové stejné vlně. A hlavně dělat tu práci od srdce, protože v našem zájmu jsou hlavně ty děti a jejich maximální začlenění do kolektivu."*

Lucie B. dodává, že kromě lidskosti je důležité rozdělení funkcí.

Lucie B.: *„Vyjasnit si, co kdo bude dělat, na co má pravomoce a co od něj třeba já budu očekávat a co bude očekávat on ode mě. Ale to nejdůležitější je to, aby si ti lidi sedli jako lidi. Když si nesednou jako lidi, tak je to potom těžká práce."*

K tomuto názoru se přiklání i další dvě informantky.

Jana: *„…hned na začátku vymezíme a stanovíme, co od sebe navzájem očekáváme po té pracovní stránce."*

Gabriela: *„Tak asi správné nastavení si těch funkcí ve vyučování, kdo co bude dělat, ať v tom není zmatek. A asi takové to lidské chování, ať si ti dva sednou hlavně."*

Informantka Nikola dále zdůrazňuje komunikaci, která je při spolupráci také velmi důležitá.

Nikola: *„Rozumět si s ním hlavně, a komunikace. Ta je nejdůležitější."*

Analýza pozorování

Ivana

Ve třídě bylo v den pozorování 20 dětí. Byly zde přítomni dva žáci, ke kterým je přidělena asistentka pedagoga. Tito žáci seděli společně v poslední lavici, vedle nich má své pracovní místo paní asistentka. První hodinu probíhal český jazyk. Paní učitelka se se třídou na začátku hodiny přivítala a následovalo opakování učiva z předešlé hodiny. Poté poprosila paní asistentku, aby na tabuli rozmístila kartičky a pak paní učitelka vyvolávala žáky, kteří chodili k tabuli přiřazovat správné dvojice slov k sobě. Následovala samostatná práce žáků v pracovním sešitě. Paní asistentka sklidila slova z tabule a šla se podívat, jak děti pracují. Po celou dobu pomáhala chlapci s ADHD, který měl velké obtíže se soustředěním. Opakovala mu věty, do kterých měl doplnit správná slova, snažila se ho motivovat, aby cvičení dokončil. Když měli všichni cvičení dodělané, následovala společná kontrola. Každý žák měl za úkol přečíst větu i se správně doplněným slovem. Paní asistentka byla neustále přítomna u žáka, který vyžadoval její pomoc. Snažila se pomáhat i dívce s mutismem, která na ní reagovala jen pokývnutím hlavy, verbálně nekomunikovala. V druhé části hodiny následoval sloh. Paní učitelka vyzvala žáky, aby si otevřeli učebnici a sami si přečetli pracovní postup výroby papírového draka. Mezitím požádala paní asistentku, aby přišla k její katedře a ukázala jí materiály, které by potřebovala vytisknout. Paní asistentka odešla do sborovny vytisknout požadované materiály. Paní učitelka mezitím s dětmi probírala, jak by měla vypadat osnova při psaní postupu práce. Poté žáci dostali úkol, zkusit napsat svůj pracovní postup na libovolné téma. Paní asistentka procházela postupně všechny žáky. Kontrolovala, jestli mají správně napsané datum, snažila se poradit těm, kteří o to poprosili. Paní učitelka šla mezitím za žákem s ADHD a snažila se mu znovu, individuálně, vysvětlit zadání. Na konci hodiny poprosila paní učitelka asistentku, ať jí vysbírá práce žáků.

Druhou hodinu následovala matematika. Paní učitelka poprosila paní asistentku, aby si s dětmi zahrála hru *Na Mrazíka.* Děti mezi sebou soutěžily ve dvojicích, kdo bude rychleji znát správný výsledek příkladu. Mezitím co paní asistentka hrála s dětmi hru, paní učitelka měla prostor na přípravu pracovních listů a pomůcek na tabuli. Po skončení hry vyzvala paní učitelka děti, aby si otevřely pracovní sešit a vypracovaly dvě cvičení. Paní asistentka si vzala židličku a šla si sednout naproti žákům, ke kterým je přidělena. Dívce s mutismem se snažila učivo znovu od základů vysvětlit, společně vypracovaly obě cvičení. Chlapec s ADHD se snažil pracovat sám, paní asistentka mu opravila pár chyb. Děti měly na práci 15 minut, poté

následovala společná kontrola výsledků. V dalších 20 minutách probíhala práce s pracovními listy, které paní asistentka společně s paní učitelkou rozdala dětem. Paní učitelka si postupně u tabule odzkoušela všechny děti, aby zjistila, jak učivu rozumí. Dívka s mutismem odmítla jít před tabuli, správný výsledek pošeptala paní asistentce, která ho následně sdělila paní učitelce.

Třetí hodinu byla tělesná výchova. Po zazvonění na hodinu se celá třída odebrala do tělocvičny. Mezitím co se děti převlékaly, si paní učitelka nachystala společně s pomocí paní asistentky cvičební náčiní. Následoval nástup dětí a rozběhání po vzoru paní asistentky. Dále proběhla rozcvička. Tato hodina byla věnována míčovým hrám. Děti se rozdělily do dvojic a trénovaly průpravná cvičení s míčem. Paní asistentka s paní učitelkou dětem předvedly, jakým způsobem mají míč házet a děti si to samy zkoušely. Paní asistentka průběžně procházela všechny dvojice, děti chválila a snažila se je motivovat. Těm, kterým to příliš nešlo, se snažila hod znovu předvést. Paní učitelka mezitím byla u žáka s ADHD, který se příliš nesoustředil, a individuálně si s ním házela. Ke konci hodiny děti mohly za odměnu házet na basketbalové koše. Žák s ADHD byl už velmi nesoustředěný, ostatní spolužáky provokoval. Paní učitelka požádala paní asistentku, aby s ním šla uklidit zbytek míčů.

Čtvrtou hodinu probíhal předmět člověk a jeho svět. Děti se zde věnovaly rozpracovaným projektům z minulé hodiny. Rozdělily se do skupin a měly za úkol dodělat projekt na určitý kraj České republiky za pomocí učebnice, knih a internetových zdrojů. Paní učitelka s paní asistentkou v průběhu hodiny procházely všechny skupinky dětí a probíraly jejich nápady. Zvlášť se paní asistentka musela věnovat chlapci s ADHD, který nechtěl se skupinkou spolupracovat, snažila se ho více zapojit. V druhé části hodiny se paní učitelka společně s paní asistentkou bavily o chování žáka s ADHD, o tom, jak se ve výuce projevoval. Dále si sdělily, co je čeká zítra a domlouvaly si organizační záležitosti na příští týden, kdy mají jet s dětmi do divadla. Na konci hodiny paní učitelka všechny děti pochválila za jejich práci a poprosila paní asistentku, aby jejich práce vysbírala.

Gabriela

V den pozorování byly ve třídě zúčastněni všichni žáci. První hodinu probíhala hodina českého jazyka. Paní asistentka seděla u dveří, vzadu ve své lavici, která byla přisunuta k lavici žáka, ke kterému je přidělena. Jedná se o žáka s poruchou autistického spektra a lehkým mentálním postižením. Paní učitelka na začátku hodiny pozdravila děti a společně si zopakovaly uvítací básničku. Poté následovalo cvičení na tabuli, kdy si paní učitelka vyvolávala

žáky a ti měli roztřídit slova s tvrdými a měkkými souhláskami. Mezitím paní asistentka pracovala s žákem individuálně. Měla pro něj nachystaný vlastní materiál, který si sama vytvořila a který vycházel z jeho snížených výstupů. Žák se s paní učitelkou věnoval nácviku čtení dvouslabičných slov. Této činnosti věnovala paní asistentka přibližně 20 minut, jelikož žák během práce odbíhal od tématu a jeho pozornost byla velmi slabá. Během této činnosti se přišla paní učitelka dvakrát podívat, jak práce žákovi jde, poslechla si, jakým způsobem čte, a doporučila paní asistentce, aby po dokončení této činnosti dala žákovi hru *Logico Piccolo*. Během toho, co se paní asistentka individuálně věnovala žákovi, paní učitelka pracovala frontálně se zbytkem třídy až do konce hodiny.

Druhou hodinu následovala matematika. Na začátku hodiny paní učitelka poprosila děti, aby se šly posadit do kruhu na koberec. Přidala se k nim i paní asistentka s žákem. Paní učitelka řekla příklad a komu hodila míč, ten měl odpovědět správný výsledek. Paní učitelka se snažila zapojit i žáka se sníženými výstupy tím, že mu dala příklad, který je zaměřený na počítání do 10. Žák nevěděl správný výsledek, paní učitelka poprosila paní asistentku, aby mu pomohla pomocí názoru na prstech. Po této aktivitě se děti odebraly zpátky na svá místa, paní učitelka zadala dětem práci v pracovním sešitě a společně dodělávaly cvičení z předešlého dne. Mezitím paní asistentka dělala s žákem individuální činnost, která opět odpovídala jeho upraveným výstupům. Žák s pomocí paní asistentky počítal příklady do 10 podle názoru. Paní učitelka nechala děti dodělat poslední cvičení samostatně a přišla k žákovi, zhruba v polovině jeho práce, aby s ním vypočítala dva příklady. Po vypočítání příkladů pochválila žáka za jeho snahu a správné výpočty a paní asistentku za zpracovaný materiál. Když žák dodělal tuto činnost, bylo poznat, že je unavený a už se nemůže příliš soustředit, proto mu paní asistentka dovolila, aby si 5 minut prohlížel knížku, kterou si donesl z domu. Mezitím, co si žák prohlížel knížku, si paní asistentka nachystala pomůcky na další práci – krabici s barevnými korálky, které společně s žákem navlékali na provázek a počítali.

Třetí hodinu probíhala prvouka. Tématem hodiny byly profese. Paní učitelka na začátku hodiny svolala děti na koberec, kde si společně povídali o tom, jaké profese vykonávají jejich rodiče, se kterými profesemi se můžeme v každodenním životě setkávat, a čím by děti chtěly být, až budou dospělí. Této činnosti se zúčastnili všichni žáci, včetně žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Po 20 minutách povídání poslala paní učitelka děti zpátky do lavic a společně v pracovním sešitě dělaly úkoly, týkající se tohoto tématu. Jelikož žák se speciálními vzdělávacími potřebami nepoužívá stejné pracovní sešity, jako ostatní žáci třídy, tak si pro něj

paní asistentka připravila vlastní pracovní list, který byl zjednodušený, neobsahoval text, jen obrázky. Pod vedením paní asistentky pracovní listy vyplnil a následně si spolu povídali na téma profese. Poslední činnost, kterou děti ve vyučování plnily a do které se zapojil i žák, bylo nakreslit profesi, kterou by chtěly jako dospělí vykonávat. Během toho, co děti kreslily, šla paní asistentka ke katedře paní učitelky a společně konzultovaly výkon žáka a jaké učivo je třeba více upevnit. Paní učitelka jí podala zpětnou vazbu, v čem vidí pokroky a doporučila jí, na co se více zaměřit.

Poslední hodinu probíhala hudební výchova. Během této hodiny nedělala paní asistentka s žákem žádné individuální činnosti, žák se v plné míře zúčastnil všech aktivit pod vedením paní učitelky. Na začátku hodiny si šly děti sednout do kroužku na koberec, kde probíhalo dechové a hlasové cvičení. Po tomto cvičení se šly posadit na svá místa, paní učitelka hrála na klavír a společně zpívali české lidové písně. Mezitím co paní učitelka hrála, se paní asistentka postavila před katedru a sledovala děti, jak zpívají. Posledních 15 minut před koncem hodiny se paní učitelka zeptala paní asistentky, jak to dětem šlo, jestli všichni zpívali, a za odměnu jim pouštěla písničky dle jejich přání, které přehrávala prostřednictvím projektoru.

Lucie S.

Ve třídě bylo v den pozorování přítomno 14 žáků, včetně žáka, ke kterému je přidělena asistentka pedagoga. První hodinu probíhal český jazyk. Paní asistentka přišla do vyučování o chvíli později, jelikož měla dozor. Na začátku hodiny se všichni pozdravili uvítací básničkou a následně je paní učitelka svolala do kruhu na koberec. Zde měla připravený kufr s předměty. Děti měly 3 minuty nato, aby si zapamatovaly, co všechno se v kufru nachází, a poté se odebraly na svá místa a předměty sepisovaly. Paní asistentka individuálně pracovala s chlapcem, ke kterému je přidělena. Posadila se vedle něj, přinesla si vytištěnou abecedu a společně vyhledávali písmena, na které si žák nemohl vzpomenout. Když měly všechny děti slova napsaná, paní učitelka si je postupně vyvolávala před tabuli, kde určité slovo napsaly a vytleskaly po slabikách. Následovala práce v písance, kde měly děti za úkol napsat čtyři řádky písmena *A*. Nejprve měly ukázat, jakou tužkou budou psát, jestli je dostatečně ostrouhaná. Kdo neměl tužku dostatečně ostrouhanou, šel za paní asistentkou, která mu ji ostrouhala lépe. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami měl za úkol napsat v písance pouze dva řádky. Když měl práci hotovu, paní asistentka si ho zavolala na koberec, kde společně trénovali sluchové vnímání. Paní asistentka mu ukázala obrázek, který měl pojmenovat a následně vytleskat po

slabikách, poté měl se slovy tvořit libovolné věty. Na koberec se za nimi přišla podívat i paní učitelka, která pozorovala, jakým způsobem pracují. Po dokončení této aktivity žáka pochválila a paní asistentce doporučila, aby tyto činnosti více zařazovala do výuky, neboť je potřeba sluchové vnímání s žákem neustále trénovat.

Druhou hodinu probíhala hodina matematiky. Paní učitelka si vzala do ruky míč, který dětem postupně házela, a ty pak měly říkat číselnou řadu do 20. Poté si měly otevřít pracovní sešit, kde společně řešily slovní úkoly a početní pyramidy. Během této práce byla paní asistentka přítomna u žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a dohlížela, jak samostatně pracuje, popřípadě mu poradila. Po 5 minutách se šla podívat, jak pracují ostatní žáci, pomáhala dětem dle jejich individuální potřeby. Po této aktivitě probíhalo cvičení na interaktivní tabuli, kde se paní učitelka s dětmi věnovala rozkladu čísel. Postupně se u tabule několikrát prostřídaly všechny děti. Mezitím co probíhalo cvičení na interaktivní tabuli, paní asistentka si na svém pracovním místě připravovala materiály pro práci s žákem. Jednalo se o sluchová a zraková cvičení. Tyto materiály vystřihla a následně zalaminovala.

Třetí hodinu probíhala hodina pracovní činnosti. Paní učitelka na začátku hodiny ukázala dětem výrobek, který budou vyrábět. Jednalo se o origami tučňáka. Následně dětem předvedla pracovní postup. Poté poprosila paní asistentku, aby dětem rozdala papíry, lepidla a nůžky a děti se pustily do skládání. Nejprve paní asistentka při skládání dopomáhala žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, poté společně s paní učitelkou obcházely ostatní děti, které potřebovaly při skládání pomoct. Děti, které měly tučňáka rychle hotového, si mohly vyrobit dalšího. 15 minut před koncem hodiny paní učitelka upozornila děti, aby svou práci dodělávaly a začaly uklízet. Paní asistentka pomáhala dětem s úklidem a individuálně si s nimi povídala o tom, jak jim práce šla a jestli pro ně byla obtížná.

Poslední hodinu probíhal anglický jazyk, který se děti učí už od 1. třídy. Na začátku se děti pozdravily, pak paní učitelka pustila video týkající se barev. Po shlédnutí videa se ptala dětí, jaké barvy si zapamatovaly, které barvy už umí anglicky vyslovit. Následně dostaly pracovní list na vybarvení. Zatímco děti vypracovávaly pracovní list, paní učitelka poprosila paní asistentku, aby jí zašla vytisknout materiály, které bude potřebovat na zítřejší výuku do hodiny matematiky. V druhé části hodiny měly děti za úkol rozdělit se do skupin po třech a na papír sepsat nebo nakreslit předměty stejné barvy, které se nachází ve třídě. Paní asistentka byla přítomna ve skupině, ve které pracoval žák, ke kterému je svěřena, a pomáhala dětem slova sepisovat. V posledních 10 minutách proběhla společná kontrola.

Lucie B.

V den výzkumného šetření bylo ve třídě přítomno 15 žáků. Byl zde žák s ADHD a žákyně s cukrovkou, ke kterým jsou přiděleny asistentky pedagoga. První hodinu probíhala hodina českého jazyka. Paní učitelka poslala žáky 4. ročníku s paní asistentkou na koberec, kde měli přiřazovat slova ke správným slovním druhům. Mezitím se paní učitelka věnovala žákům 2. ročníku, kterým vysvětlovala nové učivo mluvnice, poté pracovali s učebnicí. Druhá paní asistentka seděla u žáka s ADHD, kterému individuálně vysvětlovala učivo a snažila se udržet jeho pozornost. Když probrali učivo v učebnici, poprosila je, aby si otevřeli pracovní sešit, kde měli na nové učivo vypracovat cvičení. Mezitím zavolala žáky 4. ročníku, aby se přišli posadit do lavic a otevřeli si učebnici, ve které vypracovali dvě cvičení. Následně jim zadala práci v pracovním sešitě. Během této práce chodila paní asistentka mezi lavicemi a pomáhala žákům, kteří ji o pomoc požádali. Mezitím žáci 2. ročníku dokončili cvičení, které si společně s paní učitelkou zkontrolovali, a paní učitelka je poslala s paní asistentkou na koberec, kde se měli rozdělit do dvojic a společně vymyslet co nejvíce podstatných jmen na určité písmeno. Mezitím co žáci 2. ročníku pracovali na koberci, paní se učitelka věnovala žákům 4. ročníku, se kterými společně zkontrolovala cvičení, která samostatně vypracovávali. Na konci hodiny poprosila žáky 4. ročníku, aby poslouchali žáky z 2. ročníku, jaká podstatná jména napsali a eventuelně je opravili. Mezitím co žáci prezentovali napsaná slova, paní asistentky se společně odebraly na svá pracovní místa a konzultovaly spolu výzdobu třídy, kterou chystaly na nadcházející období.

Druhou hodinu následovala hodina matematiky. Paní učitelka zahájila hodinu v kruhu na koberci, kde si děti opakovaly násobilku. Po zopakování násobilky se žáci 2. ročníku odebrali do lavic a žáci 4. ročníku zůstali na koberci s jednou z paní asistentek, která dětem rozdala kartičky na opakování násobků, ke kterým měly za úkol přiřadit správný výsledek. Paní učitelka poprosila žáky 2. ročníku, aby si vytáhli mazací tabulky, a diktovala jim slovní úlohy, které měli s výsledkem zapsat na tabulku. Poté výsledek společně kontrolovali. Mezitím druhá paní asistentka seděla vedle žáka s ADHD a snažila se udržet jeho pozornost. Po dokončení této práce zavolala děti ze 4. ročníku do lavic a zadala jim samostatnou práci v pracovním sešitě. Děti z 2. ročníku si ponechaly mazací tabulky, na které měly psát výsledek příkladu, který paní učitelka promítala na projektor. Během práce všech dětí obě paní asistentky procházely mezi lavicemi žáků a těm dětem, které měly obtíže, se snažily poradit, vysvětlovaly jim postup pro

vypočítání příkladu. Když žákyni s cukrovkou zapípal senzor, paní asistentka za ní přišla a řekla jí, ať se napije. Poté šla na chodbu, aby zavolala mamince dívky a zjistila, kdy je dobré dát dívce svačinu. Když žáci dopočítali příklady, které jim paní učitelka promítala na projektoru, poprosila je, aby si otevřeli pracovní sešity, zadala jim samostatnou práci a řekla jim, že kdo si nebude vědět rady, ať požádá o pomoc jednu z paní asistentek. Paní asistentka udělala s žákem s ADHD dvě cvičení a poté ho poslala na koberec, kde si mohl vybral knížku z knihovničky, a tu si prohlížel. Paní učitelka zadala paní asistentce materiál, který potřebovala okopírovat, a druhou paní asistentku poprosila, aby žákům ze 4. ročníku, kteří měli hotovou práci v pracovním sešitě, rozdala sloupečky s příklady na procvičení. Na konci paní učitelka požádala všechny žáky z obou ročníků, aby jí odevzdali pracovní sešity na katedru.

Třetí hodinu probíhala hodina tělesné výchovy. Po zazvonění se všichni odebrali do tělocvičny, kde si pro děti jedna z paní asistentek nachystala hry na rozběhání a rozcvičku. Mezitím si paní učitelka s druhou paní asistentkou chystala potřebné cvičební náčiní na další činnost. Při rozcvičce procházela paní učitelka společně s paní asistentkou mezi dětmi a kontrolovaly je, jestli provádějí cviky správně. Poté vysvětlila paní učitelka dětem, jak se správně skáče přes bednu a postupně si je volala, aby si nejprve zkusily odraz a poté i skok. Během toho, co děti stály v zástupu, jedna z paní asistentek přidržovala bednu a druhá šla do třídy pro vodu pro žákyni s cukrovkou. Když se žákyně napila, paní asistentka jí řekla, aby se šla na chvíli posadit na lavičku a odpočinula si, po 5 minutách se přidala k ostatním. Ke konci hodiny vytáhla paní učitelka dětem basketbalové míče, se kterými musely nejprve „prodriblovat“ slalom a poté si házely na koš. Během této činnosti paní asistentky uklidily náčiní, které se používalo během hodiny.

Poslední hodinu probíhal český jazyk. Na začátku hodiny odešla paní asistentka s žákem s ADHD na hodinu speciálněpedagogické péče, na které bývá po celou dobu přítomna společně s žákem. Ostatní děti ve třídě mezitím poslouchaly žákyni 4. ročníku, která prezentovala knihu, již přečetla. Poté paní učitelka poprosila děti z 2. ročníku, aby šly s paní učitelkou na koberec, kde společně řadily pohádky dle jejich časové posloupnosti. Mezitím žáci 4. ročníku četli z čítanky. Po 20 minutách práce se vystřídali. Žáci 4. ročníku šli pracovat na koberec a žáci 2. ročníku se šli posadit do lavic, kde četli z čítanky. Mezitím co žáci četli, šla se paní asistentka podívat, jakou má dívka hladinu cukru. V posledních 5 minutách paní učitelka poprosila žáky 4. ročníku, aby se posadili do lavic, a na tabuli jim napsala domácí úkoly, které si měli zapsat

do deníčku. Paní asistentka procházela kolem všech lavic a kontrolovala, že mají všichni úkoly zapsány.

Nikola

V den pozorování bylo ve třídě pouze 7 žáků, byl zde zúčastněn jeden žák, ke kterému je přidělena asistentka pedagoga. Jedná se o žáka s vývojovou dysfázií. Vyučovací den byl zahájen hodinou českého jazyka. Paní učitelka se společně s paní asistentkou postavily před třídu a s dětmi se uvítaly. Po uvítání paní učitelka poprosila děti, aby se s paní asistentkou odebraly na koberec a společně si pod jejím vedením zopakovaly všechna vyjmenovaná slova. Zatímco paní asistentka pracovala s dětmi na koberci, paní učitelka si chystala práci na následující hodinu. Po zopakování vyjmenovaných slov vyzvala paní asistentka děti, aby se vrátily zpátky do lavic, kde jim paní učitelka vysvětlila následující úkoly. Jelikož je jedná o spojenou třídu 3. a 5. ročníku, žáci měli zadané odlišné úkoly. Žáci 5. ročníku měli zadanou práci v pracovním sešitě, a žáci 3. ročníku měli za úkol opsat text z učebnice a doplnit správná chybějící písmena. Paní asistentka dohlížela na vypracování úkolu zejména u žáků ze 3. ročníku. Průběžně procházela mezi lavicemi žáků a když některé dítě nevědělo, co přesně má dělat, přišla za ním a zadaný úkol mu znovu vysvětlila. Upozorňovala děti, aby měly napsáno správné datum, a aby psaly čitelně. Poté si sedla vedle chlapce s vývojovou dysfázii, u kterého byly znát při přepisu textu potíže. Věty mu předčítala nahlas s výraznou intonací. Mezitím co děti dokončovaly zadané úkoly, dala paní učitelka paní asistentce instrukce k následující aktivitě, kterou měla jít připravit na koberec. Paní učitelka zůstala u dětí a po společném zkontrolování úkolů je poprosila, aby se šly posadit na koberec. Na koberci jim paní asistentka vysvětlila pravidla hry, která spočívala ve vysvětlování významu slov. Paní učitelka si vzala svou židli a šla průběh hry pozorovat. Když si některé dítě nevědělo rady, snažily se ho obě, paní asistentka i paní učitelka, namotivovat, poradit mu. Po dohrání hry zbývalo ještě 7 minut do konce hodiny. Paní učitelka řekla dětem, ať se jdou posadit do lavic a do školních sešitů napíší vyjmenovaná slova po L. Když všechny děti práci odevzdaly, následovala přestávka.

Druhou hodinu probíhala hodina matematiky, ve které se probíralo učivo geometrie. Na začátku hodiny poprosila paní učitelka paní asistentku, aby jí přinesla z kabinetu geometrické pomůcky. Mezitím co paní asistentka nebyla ve třídě, paní učitelka s oběma ročníky opakovala základní geometrické pojmy. Po návratu paní asistentky vyzvala žáky 5. ročníku, aby si otevřeli učebnici geometrie, a paní asistentku s žáky 3. ročníku poslala pracovat na koberec. Starší žáci

pod vedením paní učitelky probírali učivo týkající se obsahu obdélníku a žáci 3. ročníku pracovali na koberci, kde se věnovali prostorové orientaci. Paní asistentka jim rozdala obrázky domků, které museli převést na stavbu z krychlí. V průběhu aktivity dopomáhala dětem, které měly s úkolem potíže. Paní učitelka paní asistentku po 15 minutách informovala, že skupiny se budou za 5 minut střídat. Po pěti minutách šli žáci 3. ročníku pracovat do lavic pod vedením paní učitelky a žáci 5. ročníku cvičili prostorovou orientaci, ovšem s těžším zadáním než žáci 3. ročníku. Na konci hodiny se paní učitelka zeptala žáků i paní asistentky, jak jim šla práce na koberci.

Třetí hodinu následovala hodina anglického jazyka. Děti jsou v těchto hodinách rozděleny do skupin podle ročníku. Pozorování probíhalo ve skupině 3. ročníku, kterou učí třídní učitelka a kde je zúčastněná i paní asistentka. Na začátku hodiny poprosila paní učitelka paní asistentku, aby na zadní stranu tabule napsala slovíčka, které se měly děti učit na test. Mezitím co paní asistentka psala slovíčka na tabuli, paní učitelka se s dětmi uvítala básničkou. Poté dětem rozdala sešity, do nichž měly anglicky napsat slovíčka, která byla uvedena na tabuli. Během psaní testu paní učitelka společně s paní asistentkou obcházely děti a kontrolovaly je. Po 10 minutách paní učitelka řekla dětem, ať sešity odevzdají paní asistentce na stůl. Paní učitelka zanesla paní asistentce správné řešení testu a poprosila ji, aby testy zkontrolovala a napsala počet chyb, známkování bude provádět paní učitelka. Mezitím co paní asistentka opravovala testy, paní učitelka s dětmi probírala nové učivo v učebnici. Po práci v učebnici následovalo samostatné vypracování cvičení v pracovním sešitě. Během toho, co děti pracovaly v pracovním sešitě, paní asistentka testy doopravila a zanesla je na katedru paní učitelky. Paní učitelka řekla paní asistentce, aby děti průběžně obcházela, že testy rovnou oznámkuje. Po 15 minutách následovala společná kontrola. Poté paní učitelka poprosila žáky, aby si otevřeli žákovské knížky, kde jim zapsala známky z testu. V posledních 10 minutách vyučování se měli žáci rozdělit do dvojic, ve kterých měli společně anglicky napsat co nejvíce věcí, které můžou vidět ve třídě. Poslední 3 minuty byly věnovány společné prezentaci výsledků. Po celou dobu této činnosti byla paní asistentka na svém pracovním místě a chystala si materiály na následující den do hodiny českého jazyka.

Čtvrtou hodinu proběhla hodina tělesné výchovy. Třída se odebrala do tělocvičny, kde se děti nejprve věnovaly rozcvičení a následně se hrála vybíjená. Paní asistentka při rozcvičce cvičila společně s dětmi, při vybíjené s paní učitelkou sledovaly průběh hry a dovysvětlovaly dětem pravidla. Vybíjenou hrály do konce hodiny.

Jana

V den výzkumného šetření bylo ve třídě 21 dětí. Byl zde přítomen jeden žák, se kterým pracuje asistentka pedagoga. První hodinu probíhal český jazyk. Na začátku hodiny se společně všichni pozdravili a následně paní učitelka poprosila paní asistentku, aby jí nahlásila jména dětí, které chybí. Po zapsání absence si paní učitelka s dětmi zopakovala učivo z předchozího týdne a poprosila je, aby si otevřely pracovní sešity. Předtím, než začaly děti vypracovávat zadané úkoly v pracovním sešitě, přišla paní učitelka k paní asistentce a ukázala jí, které ze zadaných cvičení bude pro žáka tuto hodinu dostačující. Zatímco paní učitelka pracovala s ostatními dětmi, paní asistentka se individuálně věnovala žákovi. Když všechny děti dodělaly práci v pracovním sešitě, paní učitelka je vyzvala, aby si otevřely čítanku a postupně je vyvolávala na čtení. Paní asistentka seděla vedle žáka, na kterém bylo poznat, že postupně ztrácel pozornost, a tak otevřela čítanku za něj a snažila mu prstem ukazovat, kde se zrovna čte. Když si paní učitelka všimla, že žák není plně soustředěný, řekla paní asistence, aby se s ním odebrala do vedlejší třídy, kde zrovna neprobíhala výuka, a tam s ním trénovala čtení individuálně. Paní asistentka byla s žákem přibližně 15 minut ve vedlejší třídě. Když se vrátili, paní učitelka dělala s dětmi cvičení na tabuli, při kterém měly dopisovat slabiky do neúplných slov. Řekla paní asistentce, aby dala žákovi za úkol vybarvování obrázku v pracovním sešitě, aby si odpočinul. Po skončení této vyučovací hodiny šla paní asistentka za paní učitelkou, aby jí sdělila, jak šlo žákovi čtení, a aby jí paní učitelka poradila, jak trénovat jeho pozornost.

Na začátku druhé hodiny, kdy probíhala matematika, donesla paní učitelka paní asistentce pracovní list s počty do 20 a dala jí instrukce, jakým způsobem má pracovní list s žákem vypočítat. Zatímco se paní učitelka věnovala ostatním dětem ve třídě, se kterou probírala učivo násobilky dvou, se paní asistentka snažila vypracovat zadaný pracovní list s žákem, ten ovšem odmítal spolupracovat. Paní asistentka se ho snažila namotivovat tím, že když vypočítá alespoň polovinu příkladů, může za odměnu pracovat na iPadu. Když žák vypočítal polovinu příkladů, paní asistentka mu na iPadu dovolila 10 minut hrát hru zaměřenou na rozvoj grafomotoriky. Po 10 minutách se společně vrátili k dokončení pracovního listu. Vypočítání zbylých příkladů žákovi zabralo přibližně 15 minut. Jeho pozornost byla slabá, byl u něj znát negativní postoj k počítání. V průběhu toho, co paní učitelka pracovala s ostatními dětmi ve třídě, zašla za paní asistentkou a řekla jí, ať už s žákem po zbytek hodiny nic nepočítá a dá mu skládat puzzle na trénink zrakového vnímání.

Třetí a čtvrtou hodinu probíhaly hodiny výtvarné výchovy. Tyto hodiny jsou záměrně za sebou, aby měly děti delší čas na vypracování výtvarných prací. Na začátku hodiny paní učitelka dětem na plátně promítne obrázek zimní zasněžené krajiny a vysvětlí jim postup a techniku malování. Poté děti poprosí, aby si na stoly vytáhly ubrusy, a paní asistentku požádá, aby dětem rozdala papíry a na každou lavici nachystala vodové barvy, štětce a kelímky s vodou. Během toho, co děti samostatně pracují na svých výkresech, se paní asistentka věnuje úklidu skříně s výtvarnými potřebami a paní učitelka individuálně pracuje s žákem s lehkým mentálním postižením, kterému jednotlivé kroky vysvětluje. V druhé hodině výtvarné výchovy je ve třídě větší rozruch, jelikož některé děti už mají práci hotovou. Paní učitelka požádá paní asistentku, aby šla do sborovny nakopírovat mandaly na vybarvování a ať je rozdá dětem, které už mají hotový výkres. V posledních 15 minutách probíhá úklid výtvarných pomůcek, při kterém dětem pomáhá paní asistentka, zatímco paní učitelka dětem jejich práce známkuje.

Dana

V den výzkumného šetření bylo ve třídě přítomno 14 žáků, včetně žáka s poruchou autistického spektra, se kterým pracuje paní asistentka. První hodinu probíhala hodina českého jazyka. Paní učitelka se s dětmi uvítala a poprosila je, aby se šly posadit na koberec, kde si každé pondělí povídají o víkendových zážitcích. Když přišla řada na žáka s poruchou autistického spektra, dělalo mu problém se plynule vyjádřit. Paní asistentka se snažila jeho slova rozvinout ve věty a podpořit ho v mluveném projevu. Po ranním kruhu se děti odebraly do lavic a následovala práce v pracovním sešitě. Po celou dobu práce žák s poruchou autistického spektra pracoval společně se třídou, ale pod kontrolou paní asistentky, která mu ukazovala řádek, kde má určité slovo napsat, doplnit. Poslední cvičení měly děti za úkol vypracovat samostatně. Paní asistentka byla u žáka stále přítomna, jelikož potřeboval zadání znovu podrobněji vysvětlit. Po dokončení úkolů v pracovním sešitě poprosila paní učitelka paní asistentku, jestli by od žáků vysbírala pracovní sešity, aby mohla jejich samostatnou práci oznámkovat. Mezitím co paní učitelka hodnotila jejich samostatnou práci, svolala paní asistentka všechny děti na koberec, kde si s nimi pomocí kartiček, které měly přiřazovat ke správným slovům, opakovala tvrdé a měkké souhlásky. Když měla paní učitelka pracovní sešity opravené, šla se za nimi přidat do hry na koberci. Po dohrání hry všechny děti pochválila a poprosila je, ať se jdou posadit na svá místa a otevřely si žákovské knížky, aby jim zapsala známky ze samostatné práce. Paní asistentka rozdala dětem pracovní sešity zpátky a paní

učitelka zapisovala známky. V posledních 10 minutách vyučování se věnovali práci v učebnici, kde měli za úkol doplňovat do vět správná písmena. Paní asistentka byla opět po celou dobu práce přítomna u žáka s poruchou autistického spektra, aby mu pomáhala se v textu orientovat a určovala s ním do vět správná písmena.

Druhou hodinu probíhala hodina matematiky. Na začátku hodiny poprosila paní učitelka paní asistentku, aby jí zašla vytisknout pracovní listy, které bude potřebovat v druhé části této hodiny. Mezitím řekla dětem, aby si otevřely pracovní sešit, ve kterém počítaly příklady. Když se paní asistentka vrátila s vytištěnými materiály, položila je na katedru paní učitelky a šla si sednout vedle chlapce s poruchou autistického spektra. Pomáhala mu s vypočítáním příkladů pomocí názoru. Když si žák nebyl jistý výsledkem nebo udělal chybu, následoval vztek a odmítal v počítání pokračovat. Paní asistentka se ho snažila uklidnit. Vysvětlovala mu, že když člověk udělá chybu, není na tom nic špatného a motivovala ho k tomu, aby práci dokončil. Připojila se k ní i paní učitelka, která souhlasila se slovy paní asistentky a žáka pochválila za příklady, které už vypočítal. Když měly všechny děti práci dokončenou, paní učitelka jim do dvojic rozdala lístečky s příklady, které měly spojit se správným výsledkem. Paní asistentka u této aktivity opět pomáhala žákovi. Když se žákovi podařilo spojit všechny příklady se správným výsledkem, pochválila ho. Poslední činností této hodiny byla práce s pracovními listy, které šla paní asistentka na začátku hodiny okopírovat. Paní učitelka společně s paní asistentkou dětem pracovní listy rozdaly. Jednalo se o pracovní list zaměřený na slovní úlohy. Každý žák počítal svým tempem, kdo chtěl, mohl počítat s paní učitelkou, která si před tabuli postupně vyvolávala žáky, ti pak na ní slovní úlohy počítali. Paní asistenta na začátku práce obešla děti, jestli všichni pochopili zadání, a poté se šla opět posadit vedle chlapce, kterému pomáhala při počítání slovních úloh. Když zazvonilo, paní učitelka vyzvala děti, aby si pracovní listy podepsaly a odevzdaly na stůl.

Třetí hodinu následovalo čtení. Děti si otevřely čítanky, kde společně četly příběh o lesních zvířatech v zimě. Paní učitelka si děti postupně vyvolávala a po přečteném textu jejich výkon oznámkovala. Paní asistentka mezitím na svém pracovním místě lepila dětem do deníčků informace pro rodiče, které se týkaly změn v rozvrhu v příštím týdnu, a zatímco děti četly, třikrát přišla k žákovi, aby dohlédla na to, jestli dává pozor a sleduje text. Když děti text přečetly, paní učitelka se jich ptala, jaký byl průběh děje, také na charakteristiky jednotlivých zvířat a co zajímavého si z přečteného textu zapamatovaly. V dalších 20 minutách měly děti za úkol nakreslit jedno ze zvířat, které se jim v příběhu nejvíce líbilo. Mezitím co děti kreslily,

paní učitelka s paní asistentkou postupně procházely kolem nich a kresby dětem chválily. Poté se společně u pracovního místa paní asistentky bavily o tom, jaké učivo by ještě chtěla paní učitelka s dětmi tento týden probrat a ukázala paní asistentce pomůcku do českého jazyka na učivo podstatných jmen s prosbou, jestli by nezkusila něco podobného vyrobit. Paní asistentka souhlasila a společně se domluvily na materiálu, ze kterého by bylo vhodné pomůcku vyrobit. V posledních minutách vyučování si děti obrázky navzájem ukázaly a bavily se o tom, kdo maloval jaké zvířátko.

Čtvrtou hodinu probíhala hudební výchova. Paní učitelka zahájila hodinu rytmickým cvičením. Děti měly za úkol opakovat tleskáním stejný rytmus, který nejprve vytleskala paní učitelka. Poté paní učitelka poprosila děti, aby si otevřely učebnice hudební výchovy, kde společně zpívaly písničky, které se učily v předchozích hodinách, a učily se písničku novou. Po celou dobu této činnosti byla paní asistentka na svém pracovním místě, pracovala na výrobě pomůcky, kterou jí zadala paní učitelka v předchozí hodině, a občas se podívala, jestli žák s poruchou autistického spektra pracuje společně se třídou. Po tom, co si několikrát zazpívali novou písničku společně, si paní učitelka vyvolávala děti k tabuli, aby zkusili písničku zazpívat ve trojicích. Když přišla řada na žáka s poruchou autistického spektra, nejprve odmítal, až když ho vyzvala a namotivovala paní asistentka, šel zpívat se spolužáky. Ke konci hodiny poprosila paní učitelka děti, aby si zapsaly domácí úkoly. Paní asistentka chodila mezi lavicemi a kontrolovala, jestli si všechny děti zapisují úkoly.

Petra

V den výzkumného šetření bylo ve třídě zúčastněno 22 dětí. Byli zde přítomni dva žáci, se kterými pracuje asistentka pedagoga. Před zahájením vyučování si je paní asistentka postupně vzala do svého koutku ve třídě, kde má logopedické zrcadlo, a tam s nimi prováděla oromotorická cvičení a procvičovala s nimi výslovnost jednotlivých hlásek z jejich logopedických sešitů, které do školy nosí od paní logopedky. Následně začala hodina českého jazyka. Paní učitelka se s paní asistentkou postavily před tabuli a společně se s žáky uvítaly. Paní učitelka měla pro děti na tabuli připravené cvičení na čtení s obrázky. Mezitím co si děti postupně vyvolávala k tabuli, paní asistentka si dělala pořádek ve svých materiálech a uklidila si pomůcky, se kterými s chlapci pracovala. Po práci u tabule následovalo cvičení v pracovním sešitě. Paní učitelka dětem rozdala pracovní sešity a společně vypracovávali jednu stránku. Mezitím si paní asistentka sedla k jednomu z žáků, ke kterým je přidělena, a snažila se mu

pomoct vyhledávat písmenka, u nichž nevěděl, jak se píšou. Dvakrát se šla podívat, jak pracuje druhý žák, aby zjistila, jestli stíhá psát a jak mu práce jde. Když se dokončovalo poslední cvičení, paní učitelka dala paní asistentce instrukce, aby si po skončení práce v pracovním sešitě vzala oba žáky na koberec a tam s nimi trénovala čtení slabik se zavřenou slabikou na konci slova, které dělá oběma žákům problém. Zatímco žáci pracovali s paní asistentkou na koberci, paní učitelka pracovala s ostatními žáky v učebnici. V posledních 10 minutách, když paní asistentka s žáky dodělala čtení na koberci, je poslala zpátky do lavic, aby si otevřeli učebnice a připojili se k práci, kterou dělal zbytek třídy. Po skončení hodiny šla paní asistentka k paní učitelce, aby jí sdělila, jak šla chlapcům práce na koberci.

Druhou hodinu probíhala matematika. Paní učitelka zahájila hodinu básničkou s protažením těla. Poté poprosila děti, aby si otevřely pracovní sešity a na interaktivní tabuli jim promítala stránku, na které měly vypracovat úkoly. Postupně spolu vypracovávaly cvičení a u toho si děti vyvolávala, aby na tabuli psaly správné výsledky. Paní asistentka se věnovala žákyni, které dělá matematika obtíže. Příklady jí četla nahlas, pracovali v individuálním tempu. Žáci, ke kterým je paní asistentka svěřena, mezitím pracovali samostatně. Po dokončení práce v pracovním sešitě dala paní učitelka paní asistentce krabici s materiálem, který měla jít nachystat na koberec. Mezitím zadávala dětem slovní úlohy, které měly zapsat na tabulku. Po kontrole výsledků následovala práce na koberci. Žáci se rozdělili do dvojic, ve kterých měli za úkol spojit příklady se správným výsledkem. Po třech minutách se dvojice navzájem střídaly. Paní učitelka mezitím potřebovala zajít za kolegyní do vedlejší třídy, aby se s ní domluvila na organizačních záležitostech ohledně plavání. Požádala paní asistentku, aby na žáky dohlédla. Když se paní učitelka po 7 minutách vrátila, řekla paní asistentce, že na děti dohlédne, a ať si jde připravit materiály, které bude potřebovat na příští týden. Paní asistentka si šla do sborovny okopírovat potřebné pracovní listy pro práci s chlapci na následující týden.

Následovala hodina prvouky. Děti probíraly téma zima, proto se paní učitelka rozhodla, že půjdou na vycházku do místního parku, při které budou pozorovat znaky zimy. Paní učitelka poprosila paní asistentku, aby byla při vycházce na konci zástupu a šla poslední. Po celou dobu vycházky se bavila se dvěma chlapci, ke kterým je přidělena, o tom, jaké aktivity a sporty v zimě s rodiči dělají. V parku měly děti za úkol postavit jednoho velkého sněhuláka. Po návratu do školy zbývalo ještě 10 minut výuky. Paní učitelka dětem ukazovala různé obrázky týkající se zimy. Děti měly říct, co na obrázcích vidí a jaké aktivity můžeme v zimě dělat. Po

hodině poprosila paní učitelka paní asistentku, aby obrázky, které v hodině dětem ukazovala, vyvěsila na nástěnku.

Poslední hodinu proběhla hodina českého jazyka, zaměřena na čtení a psaní. Paní učitelka si s dětmi zopakovala básničku, při které si procvičily prsty, zkontrolovala společně s paní asistentkou, jestli mají děti dobře ostrouhané tužky a zadala jim stránku a počet řádků, které mají v písance napsat. Mezitím co děti psaly, paní učitelka se bavila s paní asistentkou o tom, jaká písmena se budou děti v následujícím měsíci učit číst a psát, a o tom, jaká písmena by měla paní asistentka s žáky s vadami řeči více upevnit. Když měly děti hotovou práci v pracovním sešitě, poprosila je, aby si otevřely slabikáře, kde společně četly text, který měly děti doma trénovat jako domácí úkol. Paní asistentka střídavě chodila k oběma žákům, aby dohlédla, jestli dávají pozor a sledují text. Po přečtení textu měly děti za úkol vytáhnout si složku s vystřiženými písmeny, ze kterých měly skládat slova, která četly ve slabikáři. Při této činnosti paní asistentka pomáhala jednomu z žáků, který měl problém s vyhledáváním písmen. Potom se šla podívat na ostatní žáky ve třídě, jestli pochopili zadání. Paní učitelka mezitím zašla vytisknout domácí úkoly, které v posledních minutách vyučování společně s paní asistentkou dětem nalepily do deníčků.

4.5 Závěry výzkumného šetření a doporučení pro praxi

Na začátku výzkumného šetření byla stanovena jedna hlavní a tři vedlejší výzkumné otázky.

HVO: *„Jak vnímá učitel 1. stupně spolupráci s asistentem pedagoga při vzdělávacím procesu?“*

I když z prvopočátku panovaly u většiny tázaných informantek ze spolupráce s asistentem pedagoga obavy a nedovedly si představit, jakým způsobem bude výuka probíhat, když budou ve vzdělávacím procesu interagovat s dalším pedagogickým pracovníkem, nyní vnímají všechny informantky spolupráci s asistentem jako přínosnou. Je to dáno tím, že jejich zkušenost s přítomností asistenta pedagoga ve výuce během let stoupá a naučily se ho chápat jako přirozený prvek inkluzivního vzdělávání. Během spolupráce s asistentem se jim otevírá spousta možností, jak obohatit výuku, a samotným žákům se speciálními vzdělávacími potřebami dává asistent možnost individuálního rozvoje a podpory, na kterou se mohou během vzdělávacího procesu obrátit.

VVO1: *„Jakým způsobem probíhá spolupráce před a během vyučování?“*

Výzkum ukázal, že spolupráce s asistentem pedagoga před a během vyučování probíhá mezi tázanými učiteli podobným způsobem. Informace si sdělují ústně, zejména ráno, na začátku vyučovacího dne. Nejčastěji probírají, jaké učivo se budou žáci učit nebo co je v následujícím dni či týdnu čeká. Tím, že spolu tráví téměř celý vyučovací den, se najde v hodinách či o přestávkách prostor pro společnou konzultaci. Spolupráce během vyučování probíhá nejčastěji tím způsobem, že učitel zadává asistentovi práci a radí mu, na co by se měl u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zaměřit. Naopak i sám asistent chodí během vyučování za učitelem a konzultuje s ním chování nebo studijní výsledky žáků. Asistent pedagoga v průběhu vyučovacích hodin pomáhá učiteli s administrativou, vyráběním pomůcek, výzdobou třídy, kopírováním a přípravou materiálů na výuku.

VVO2: *„V čem vidí učitel 1. stupně změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy?“*

Z výzkumu vyplynulo, že dotazované informantky vnímají s příchodem asistenta pedagoga do jejich třídy různé změny. Dvě z dotazovaných informantek se shodly na tom, že změnu spatřují zejména v možnostech, které se jim nabízí. Nyní mají více prostoru na to, aby dětem učivo předaly zábavnější formou, například kooperativní formou výuky či prací na koberci prostřednictvím didaktických her. Když byli učitelé ve třídě samy, neměli tolik možností pro zaktraktivnění výuky. Jedna informantka uvedla, že změnu zpozorovala hlavně v pokrocích u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, které by bez přítomnosti asistenta pedagoga nenastaly tak rychle. Asistenti během pozorování vykonávaly zejména individuální práci s dětmi v oblastech, ve kterých mají deficit. Dále se objevil názor, že změnu za přítomnosti asistenta pedagoga spatřuje učitel zejména při ulehčení jeho práce. Tento fakt byl postřehnut i během pozorování, kdy asistent dětem kontroloval jejich samostatnou práci, výsledky testů, vysbírával sešity nebo zapisoval domácí úkoly. Jedné z tázaných informantek se zdá třída klidnější, zorganizovanější a klima třídy přátelštější. Byl projeven i ten názor, že záleží na složení žáků ve třídě. Během pozorování se ve třídách nacházeli žáci s diagnózou ADHD, kde byla přítomnost asistenta pedagoga ve výuce nutná. Naopak v některých třídách bylo znát, že se jedná o klidné žáky, kde nebylo nutné, aby byl asistent pedagoga přítomen u všech činností

a mohl například odejít okopírovat materiály do jiné místnosti. Při jeho nepřítomnosti nebyla znát příliš velká změna v tom, jestli se výuky účastní, nebo ne.

VVO3: *„Jaké vidí učitel 1. stupně možnosti pro vylepšení spolupráce s asistentem pedagoga?“* Informantky ve většině uvedly, že nastavenou spolupráci s asistentem pedagoga vnímají jako zcela fungující a nevidí nic, co by se na ní dalo vylepšit. Ovšem některé z nich uvedly oblasti, ve kterých by se mohla jejich spolupráce s asistentem zlepšit. Jako jedno z možných úskalí uvádí nedostatek času, při kterém nedochází k lepšímu metodickému vedení asistenta. Od jedné informantky zazněl názor, že asistenta pedagoga až moc využívá a měla by snížit závislosti na něm. Naopak jedna z informantek má stále zažito to, že je ve třídě jediný pedagogický pracovník a ještě pořád hledá způsoby, jak asistenta při výuce efektivně využít.

Doporučení pro praxi

Návrh doporučení pro praxi vychází ze zjištěných poznatků s informantkami. Tyto informace jsem získala prostřednictvím výzkumného šetření z rozhovorů a pozorování. Níže zmiňované poznatky mohou být užitečné jak pro učitele, tak pro samotné asistenty pedagoga.

Pro efektivní spolupráci mezi učitelem a asistentem pedagoga je důležité, aby bylo již na začátku stanoveno, jak si společné působení představují, jaké bude rozdělení jejich funkcí a co od sebe navzájem očekávají. Za nejvhodnější způsob se považuje dohodnout se ještě předtím, než začnou vzdělávat dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. S tímto souvisí i další klíčový faktor, za který je považována komunikace. Vzájemné předání informací je důležité proto, aby měl asistent jasně stanovené instrukce a věděl, co má během výuky vykonávat. V praxi se můžeme setkat i s takovými asistenty, kteří od učitelů nedostávají dostatek informací a dochází tak k jejich neefektivnímu využití během výuky. Důležité je, aby si učitel s asistentem pedagoga rozuměli nejen profesně, ale také po osobní stránce, a aby si důvěřovali. Tento fakt je považován za základ nejen pro přátelskou atmosféru mezi samotným učitelem a asistentem pedagoga, ale celkově pro dobré třídní klima, jež vnímají všichni žáci, kteří jsou ve třídě přítomni. Za nejdůležitější doporučení, které zaznělo během rozhovorů s informantkami, se dá považovat to, aby učitel společně s asistentem pedagoga jednal v nejlepším zájmu dítěte, svou práci vykonával od srdce a s cílem dosažení co nejvyššího stupně integrace dítěte do společnosti.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na inkluzivní vzdělávání, konkrétně mě zajímal pohled učitelů 1. stupně základních škol na problematiku spolupráce s asistentem pedagoga. Toto téma se dá považovat za aktuální, jelikož počet asistentů pedagoga se ve školách každým rokem zvyšuje a stávají se běžnou součástí vyučovacího procesu, ve kterém interagují s učitelem.

Hlavním cílem diplomové práce bylo specifikovat, jakým způsobem probíhá spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele.

Celkově se diplomová práce skládá ze čtyř kapitol, z toho se první tři věnují teoretickým poznatkům a v poslední kapitole je realizováno výzkumné šetření. První kapitola se zabývá inkluzivním vzděláváním. Nalezneme zde legislativní vymezení, vymezení pojmů integrace a inkluze, definici žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, popis poradenské péče o tohoto žáka a podpůrná opatření, které se mu doporučují. Druhá kapitola se zaobírá asistentem pedagoga, předpoklady pro výkon této profese a náplní práce. Třetí kapitola, která ukončuje teoretickou část, je zaměřena na spolupráci mezi učitelem a asistentem pedagoga, zabývá se kompetencemi inkluzivního učitele, týmovou spoluprací, předpoklady pro fungující spolupráci a možnými problémy, které se během vzájemného působení učitele a asistenta pedagoga mohou vyskytnout.

Poslední kapitola diplomové práce obsahuje praktickou část, ve které je realizováno výzkumné šetření kvalitativního charakteru. Tohoto šetření se zúčastnilo osm učitelek, které jsou zároveň třídními učitelkami na 1. stupni základní školy v rámci tří škol z okresu Bruntál. Stěžejní část výzkumného šetření tvoří analýza rozhovorů s těmito informantkami, která byla zpracována prostřednictvím metody zakotvené teorie, technikou otevřeného kódování, z níž vzniklo devět kategorií, které popisují vzájemnou spolupráci mezi učitelem 1. stupně ZŠ a asistentem pedagoga. Pro lepší pochopení společné spolupráce bylo výzkumné šetření doplněno pozorováním ve vyučovacích hodinách u všech informantek. V celkovém počtu se jednalo o 32 hodin pozorování. Pro lepší přehlednost bylo pozorování z pozorovacího archu přepsáno do souvislého textu. Pozorovací arch nalezneme v příloze této diplomové práce.

K zodpovězení výzkumných otázek a naplnění hlavního cíle došlo prostřednictvím zjištění teoretických poznatků, ale především výzkumným šetřením, které poskytlo všechny potřebné informace.

Finálně, vzhledem k zaměření a povaze diplomové práce, se nabízí stanovení výzkumných otázek, které by svou povahou mohly směřovat k realizaci dalšího výzkumu do

budoucna. Můžeme si stanovit například následující otázky: Je možno zlepšit kooperaci pedagoga a asistenta pedagoga při přípravě na výuku, případně jak? Co by bylo potřeba upravit, aby byla spolupráce pedagoga a asistenta ještě efektivnější? Je současný nastavený systém, například z pohledu legislativního nebo finančního, pro pedagoga a asistenta pedagoga dostačující?

SEZNAM ZDROJŮ

Tištěné zdroje

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami VI.: Education of pupils with special educational needs VI. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-235-2.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-37-3.

BRÉDA, Jiří; Robert ČAPEK; Eva DANDOVÁ a Jitka KENDÍKOVÁ. Třídní učitel jako kouč. Praha: Raabe, 2017. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-293-6.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. Povolání: asistent pedagoga: kompetence asistenta pedagoga podporujícího žáky s poruchou autistického spektra. V Praze: Pasparta, 2021. ISBN 978-80-88290-97-1.

ČADOVÁ, Eva a kol. Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s tělesným postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3378-3.

FRANCISCO, Marian Patricia Bea; Maria HARTMAN a Ye WANG. Inclusion and special education. Education Sciences, 2020, 10.9: 238.

GABAŠOVÁ, Jitka a Miroslav VOSMIK. Asistent pedagoga a klima třídy. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-419-0.

HAVEL, Jiří. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na 1. stupni základní školy jako východisko inkluzivní didaktiky. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7150-6.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3070-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KENDÍKOVÁ, Jitka. Vzdělávání žáka s SVP. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-213-4.

KENDÍKOVÁ, Jitka. Asistent pedagoga. Praha: Raabe, [2017]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-349-0.

KOCUROVÁ, Marie. Integrace žáků se specifickou poruchou učení. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN sbn80-7290-060-9.

KOLAJOVÁ, Lenka. Týmová spolupráce: jak efektivně vést tým pro dosažení nejlepších výsledků. Praha: Grada, 2006. Poradce pro praxi. ISBN 80-247-1764-6.

KROUPOVÁ, Kateřina. Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5264-8.

LAŠEK, Jan. Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-980-9.

MAZÁNKOVÁ, Martina. Inkluze v mateřské škole: děti s PAS, ADHD a handicapem. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1365-9.

MICHALÍK, Jan; Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4654-7.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MORÁVKOVÁ VEJROCHOVÁ, Monika. Standard práce asistenta pedagoga. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4722-3.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

NĚMEC, Zbyněk a Petra MARTINOVSKÁ. Asistent pedagoga v mateřské škole. Praha: Raabe, 2018. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-394-0.

PIVARČ, Jakub. Na cestě k inkluzi: proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-206-4.

PLAMÍNEK, Jiří. Týmová spolupráce a hodnocení lidí. Praha: Grada, 2009. Manažer. ISBN 978-80-247-2796-7.

PRŮCHA, Jan; Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SLOWÍK, Josef. Speciální pedagogika. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

SLOWÍK, Josef. Inkluzivní speciální pedagogika. Praha: Grada, 2022. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-3010-8.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

TANNENBERGEROVÁ, Monika. Průvodce školní inkluzí, aneb, Jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-008-1.

TEPLÁ, Marta a Lenka FELCMANOVÁ. Asistent pedagoga: zavedení a efektivní využití asistentů ve školách. Praha: Verlag Dashöfer, 2015. ISBN 9788087963333.

VODÁČKOVÁ, Daniela. Krizová intervence. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1704-6.

VRBOVÁ, Renáta. Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s narušenou komunikační schopností. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3381-3.

ZILCHER, Ladislav a Zdeněk SVOBODA. Inkluzivní vzdělávání: efektivní vzdělávání všech žáků. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0789-6.

Online zdroje

Česká školní inspekce. Vybrané aspekty implementace společného vzdělávání v mateřských, základních a středních školách v období 1. pololetí školního roku 2017/2018. Tematická zpráva [online]. [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Vybrane-aspekty-implementace-spolecneho-vzdelavani

FELCMANOVÁ, Lenka. Legislativa v oblasti vzdělávání dětí a žáků se SVP [online]. [cit. 2022-09-18]. Dostupné z: https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/01/FELCMANOV%C3%81-Lenka.-Legislativa-v-oblasti-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-d%C4%9Bt%C3%AD-a-%C5%BE%C3%A1k%C5%AF-se-SVP.-Studijn%C3%AD-opora.pdf

HORÁČKOVÁ, Ilona. Metodika práce asistenta pedagoga: Spolupráce s učitelem [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: http://inkluze.upol.cz/ebooks/metodika-prurez-02/metodika-prurez-02.pdf

Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2022-09-10]. Dostupné z: https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp

Usnesení č. 2/1993 Sb.: Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2

Vyhláška č. 27/2016 Sb.: Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27

Vyhláška č. 72/2005 Sb.: Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2022-09-25]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72

Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561

Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563

Zákon č. 82/2005 Sb.: Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-82

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Koncept sociální inkluze……..……..…9

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Rozdíly mezi integrací a inkluzí 10

Tabulka 2 – Počty asistentů pedagoga v regionálním školství 20

Tabulka 3 – Přehled informantů 34

Tabulka 4 – Tazatelské schéma polostrukturovaného rozhovoru s učiteli ……..…....38

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – pozorovací záznamový arch

POZOROVACÍ ZÁZNAMOVÝ ARCH Č. X

Učitel:		Předmět:	
Datum pozorování:		Čas pozorování:	
Sledované kritérium:	Spolupráce mezi učitelem a asistentem pedagoga		
Indikátory kritéria:	1. Učitel radí asistentovi		
	2. Učitel zadává asistentovi práci		
	3. Společná konzultace		

Čas	**Popis sledovaného kritéria**

Příloha č. 2 – rozhovor s informantkou Ivanou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Ivana.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Mám vystudovanou speciální pedagogiku – učitelství.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? No to je už let. Ale asi 35 to vychází.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Aktuálně jsou tady tři děti, které mají nějaké papíry, buď z poradny, nebo z SPC.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? Ke dvěma žákům.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Jedná se o žáka s ADHD, poruchou chování a pozornosti a o dívku s elektivním mutismem.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? Třetím rokem s ním vlastě spolupracuju.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No tak první to byl takový šok, protože jsem nějakou dobu neučila a po delší době jsem zase začala učit. Kdysi to tak vůbec nebylo. Nikdy jsem neučila, aby byl ve třídě nějaký další dospělý člověk, nějaký další pedagog. Takže první jsem měla obavy, strach, ale potom, co jsem zjistila, kdo to bude za člověka, a seznámili jsme se, tak to ze mě opadlo.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Ano, vyjasnili jsme si to nejdůležitější na začátku, tak nějak jsme si rozvrhli, co a jak, ale víceméně v průběhu toho vyučování jsme přicházeli na nějaké nové věci, způsoby, jak co budeme organizovat, co bude vykonávat asistent a co bude v mé kompetenci.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Vždycky ráno, než přijdou děti do třídy, tak se sejdeme ve třídě, řekneme si, co a jak, jaké budou vyučovací hodiny, co nás asi čeká, nebo v průběhu celého týdne co nás čeká. Asistentka mi někdy připomene nějaké úkoly nebo činnosti, a tak se připravujeme. Nebo když byla distanční výuka, tak jsme se připravovali online přes Teamsy.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Každý den, v průběhu celého dne, takhle co nás zrovna napadne, tak konzultujeme. Není to přesně stanoveno, ale fakt záleží individuálně. A tím, že jsme ve třídě spolu celý den, tak to je v pohodě.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Hlavně teda dohlíží na ty děti se speciálními vzdělávacími potřebami, ke kterým je přidělen, takže fakt dohlíží na to, jestli ten žák s ADHD má nachystané věci na hodinu, jestli ví, kde zrovna pracujeme, když se ztratí, tak mu pomůže najít správné cvičení, pomáhá mu při zapisování si úkolů do deníčku. Nebo když je hodně rozptýlený, tak se ho snaží nějak uklidnit, vymyslet nějakou relaxační činnost. No a s tou žákyní s mutismem pracuje hodně individuálně. Snaží se ji rozpovídat, pomoct při navazování vztahů se spolužáky. A má i docela slabší výkon, takže i v té výuce jí hodně pomáhá. Dále se snaží pro děti vymýšlet různé hry na procvičení učiva a taky mi hodně pomáhá s administrativou a kopírováním materiálů.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály, pomůcky a materiály sám, nebo pod vaším vedením? Věci si chystá sama, je samostatná, šikovná, navíc má vystudovanou speciální pedagogiku, takže se v tom hodně orientuje a ví. Někdy třeba přijde s takovým nápadem, který by mě ani nenapadl.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Pracuje samostatně, vycítí, kdy je potřeba něco udělat, a naopak kdy ne.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Pracuje se všemi žáky, když to potřebují, ale nejvíc se věnuje těm, ke kterým je přidělen.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Určitě, on ty děti zase vidí úplně z jiného pohledu, při jiných situacích, takže někdy jsem až sama překvapená, s čím přijde, čeho já bych si nevšimla.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Jestli ano, tak jakým způsobem? Jako to hodnocení je víceméně v mojí kompetenci, tam se úplně nepodílí. Samozřejmě se ho zeptám, jestli dítěti nějak dopomáhal, nebo jestli to ten žák dělal sám, ale já rozhoduju o známce.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Hlavně teda prostřednictvím deníčku, kde vždycky asistent napíše datum a co se ten den dělo, pak druhý den dítě přinese deníček a je tam podpis a nějaká odpověď od rodičů. Nebo hodně taky prostřednictvím esemesky, telefonicky, nebo taky hodně emailem.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Za mě asi takové to lidsky si sednout a důvěra mezi těmi lidmi. Nemůžete spolupracovat se člověkem, kterému nedůvěřujete. Opravdu i ta důvěra je tam důležitá.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Určitě, hlavně u těch dětí, ke kterým je asistent přidělen, a celkově j to fajn prostě, že je tam se mnou.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Rozhodně jako rovnocenného partnera. Nad nikým bych se nepovyšovala a nenapadlo by mě to ani, aby byl někdo moje pomocná ruka. Ano, ve finále nesu zodpovědnost za třídu já, ale je to můj rovnocenný partner.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Mají k němu kladný vztah. Ví, že se na něj mohou spolehnout, někdy se mu i svěřují.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga?

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Jestli ano, tak jakým způsobem? No tak takovými těmi běžnými činnostmi, že mi pomáhá organizovat různé školní akce, chystá výzdobu třídy, má na starosti třídní nástěnku. Tyhle věci jsem mu na začátku svěřila na starost a já mám tak více času věnovat se třídnickým záležitostem.

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Určitě, protože vím, že nemusím dávat tolik pozor na to, jestli stíhají děti se speciálními vzdělávacími potřebami, protože tam je on, který nad nimi dohlíží. To neznamená, že já bych je nějak přehlížela, to ne, ale prostě že jsem si jistější a stihnu toho v hodině víc.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Rozhodně kladný. Ze začátku ty obavy byly, ale jak to vidím v té praxi, tak vidím, že to funguje a je to užitečný člen pedagogického sboru.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? Ano, určitě to je velký přínos. Jak pro žáky, tak i pro učitele.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Ano, pokroky vidím. Ta individuální práce s nima je tam znát, hlavně s tou holčičkou s elektivním mutismem.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Ne, nic takového nenastalo a doufám, že ani nenastane.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Asi mě nic nenapadá. Mám pocit, že to funguje, jak má.

Příloha č. 3 – rozhovor s informantkou Gabrielou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi prosím představit? Gabriela.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Magisterské, obor učitelství českého jazyka a speciální pedagogika pro 2. stupeň základních a středních škol.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? No ve školství už pracuju 20 let.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Je tady vlastně jeden žák, a u toho je přidělen asistent.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? K tomu jednomu jenom.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Jedná se o chlapce, který má poruchu autistického spektra a je tam přidružená mentální retardace, lehká.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? No tak teďka to je (zamyšlení se) ... Předtím jsem měla ještě dvě jiné asistentky, po jenom roce, takže teďka třetím rokem.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No tak mě většinou dávají do třídy tyhle děti s asistentama, protože jsem speckař. Poprvé to byl takový šok, moc jsem si to nedovedla představit, jak to bude probíhat, ale nakonec dobrý.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Od září spolupracuju s novou asistentkou, ta nastoupila do školství nově, takže před začátkem školního roku jsme si domluvily schůzku u mě ve třídě, kde jsem jí řekla, o jakého žáka se jedná a jaký má problém, popsala jsem jí celkově složení té třídy, jaké děti tady máme ve třídě, kolik máme hodin, jak vyučování probíhá, a popsala jsem jí celkově ten chod.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Já si dělám svoje přípravy a jí pak jenom sdělím, co budeme dělat. Většinou v pondělí si řekneme, co se bude ten týden dít, a hlavně jaké učivo se bude probírat.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Každý den vlastně. Tím, že jsme ve třídě spolu každý den všechny hodiny, takže nemusíme mít nějaký vyhraněný čas, kdy se budeme scházet a konzultovat.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? No hodně se věnuje tomu žákovi, je to taková jeho paní učitelka. Ale pomáhá mi i s odváděním a přiváděním dětí z šatny, při zapisování úkolů, kontroluje domácí úkoly, někdy jí nechám i opravit sešity.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením? Musím říct, že si asistentka chystá všechno sama. Já jí jako řeknu, co by bylo dobré si připravit, a ona opravdu si chystá sama. Tím, že ten chlapec nepoužívá stejné pracovní sešity jako zbytek třídy, tak ona mu vyrábí materiály na míru by se dalo říct. Já teda musím říct, že jako se mi to moc líbí, jak ona si to vyrábí.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativy? Skoro všechno dělá z vlastní iniciativy.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Asi 90 % času pracuje jenom s tím žákem, ke kterému je svěřen, no. Já vím, že by to tak asi úplně být nemělo, ale jeho diagnóza to bohužel vyžaduje.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Určitě, tím, že oni opravdu dělají z většiny hodně věcí individuálně, tak z jejího pohledu hodně.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Jestli ano, tak jakým způsobem? Podílí se. Tím, že má žák nastaveno slovní hodnocení a ona s ním dělá individuálně, tak se na tom hodně podílí, a to slovní hodnocení píšeme spolu.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Tím, že asistentka chodí s žákem i do družiny, tak tam potkává rodiče každý den a oni se mezi sebou pobaví. A jinak ve čtvrtky vyučuju u žáka předmět speciálně pedagogické péče a hned potom si ho tady rodiče vyzvedávají, takže si vždycky za ten týden řeknem, co a jak. Jinak taková ta klasika jako vztahy v deníčku, telefonicky.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Tak asi správné nastavení si těch funkcí ve vyučování. Kdo co bude dělat, ať v tom není zmatek. A asi takové to lidské chování, ať si ti dva sednou hlavně.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Já jsem už zvyklá na tu jeho přítomnost ve třídě, takže změny mi už ani nějaké nepřijdou.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Rozhodně jako rovnocenného partnera.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Já si myslím, že pozitivně. Respektují ho a na druhou stranu k němu mají i takový kamarádský vztah. Mají ho rádi, o přestávkách s něma hraje různé hry, povídá si, snaží se i zapojit toho žáka do kolektivu, takže jako vnímají ho kladně bych řekla.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Jako pozitivní, kladný.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Jo jako jo, ale hlavně to teda vedu já.

Jestli ano, tak jakým způsobem? No, jak jsem už říkala, tak s tou organizací.

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Určitě ano. Když tam občas není, tak jsem taková nervózní, protože vím, že musím víc dávat pozor i na toho žáka, protože on má úplně jiné potřeby než zbytek té třídy. Takže to musím nějak skloubit dohromady a je to náročné.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Kladný, i když jako vím, že některé kolegyně jsou proti, ale v mojem případě jsem se setkala vždycky jenom s dobrým asistentem a vždycky to bylo fajn ho mít v té třídě. Takže já na to mám kladný názor a myslím si, že je potřeba mít ty asistenty ve třídách, pokud tam opravdu jsou ty děti, které mají nějaké větší obtíže.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Určitě to považuju za přínosné, jak jsem už řekla.

Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? Pro mě to je velký přínos. Nemusím se tak honit a můžu si dovolit učit třeba tak, jak bych nemohla.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Pokroky tam jsou určitě velké, kdyby on tam nebyl, tak podle mě ten žák stojí na místě, když to tak řeknu. On ho posouvá dál a jsou tam vidět velké pokroky, i když s tou mentální retardací to není úplně jednoduché.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Musím zaklepat, že naštěstí ne, ani předtím, co jsem spolupracovala s asistentkama, tak naštěstí nikdy nic.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Asi to, že bych toho asistenta mohla víc metodicky vést. Ale ona je opravdu hodně samostatná a na všechno si sama přijde. Ale jako prostě mám pocit, že na to nikdy není pořádně dost času, že to vždycky tak uteče ta hodina. No budu na tom muset zapracovat.

Příloha č. 4 – rozhovor s informantkou Lucií S.

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Lucie S.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Učitelství pro 1. stupeň.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? 11 let, když nepočítám mateřskou.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Jednoho.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? K tomu jednomu.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Má velké logopedické potíže a projevuje se to v tom sluchovém vnímání.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? Asi to je šest let.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No určitě byly obavy. Nebyla jsem na to zvyklá a bála jsem se toho dalšího cizího elementu, jak nám to bude sedět, jak to budu vnímat a jak moc to zatíží tu mou práci.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Něco ano, ale spoustu toho vyšlo během té konkrétní práce, co bylo potřeba. Spoustu věcí si sedlo až časem a taky jsme hledali ty možnosti té práce.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Někdy promýšlíme, třeba hlavně v pracovních činnostech, protože paní asistentka má pod palcem keramiku, tak to spolu plánujem, co bychom mohly vymyslet na tu hodinu.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Nemáme úplně prostor, kdybychom měly obě volno, takže spíš hledáme chvilky, kdy se můžem společně

pobavit. Ona je vlastně i vychovatelka a někdy má družinu u mě ve třídě, tak když je zrovna volná chvilka, tak si to probereme, naplánujeme v průběhu té její družiny.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Vykonává převážně dopomoc. Když třeba máme nějaké psaní nebo čtení, tak průběžně prochází kolem dětí a dopomáhá jim. Nebo když je nějaká lepší skupina, tak si vezme ty čtenáře a dělá s něma práci. Bere si vlastně děti vedle do družiny, když je volná. Bere si tam ty šikovnější děti, nebo naopak i ty slabší.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením? Tady ty pomůcky nevyrábí sobě, ale spíš mě, když něco potřebuji. Třeba něco vytiskne, zalaminuje. Ale vlastně na logopedii něco má.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Obojí, ale už ví, kdy je potřeba. Sleduje práci ve třídě a ví, kdy, kdo potřebuje pomoct.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Je to tak i tak. Když je naplánované, že teď jde pracovat s tím dítětem, tak jde, a když pracujeme všichni dohromady a výuka je frontální, tak je tam pro všechny žáky.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Určitě, podle mě to je hrozně důležité, ptát se asistenta na jeho názor a pohled na žáka, jelikož s ním pracuje individuálně.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Jestli ano, tak jakým způsobem? No někdy si jí vyslechnu, jak to dítě pracovalo, kolik toho udělalo, do jaké míry mu musela pomáhat.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Přes deníček, a jinak nabízím každý týden konzultačky a jednou za čtvrt roku máme třídní schůzky i jako rodič a dítě. A jinak ještě máme Whatsapp, tak tam si taky předáváme informace.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Určitě si musí ti lidi sednout, aby měli chuť spolupracovat, a aby to pro ně byla radost. Kdyby tam byl nějaký vztahový problém, tak by se ta práce dělala těžko a nešlo by to. Už jsem si zažila i to, že když přicházel asistent do třídy, že mi bylo úzko. A taky to, aby se našel čas spolu konzultovat a plánovat.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? No jak kdy. Tento rok mám docela klidnou třídu, tak nevidím úplně rozdíl mezi tím, když tam ten asistent je, nebo zrovna není. Samozřejmě to je ku prospěchu, když tam jsme dvě, ale byly třídy, ve kterých to

nešlo, když jsem tam byla sama. Ten asistent mi hodně pomohl ulehčit práci v tom, že jsem se nemusela věnovat úplně všem, ale on se staral o ty žáky, kteří nestíhali.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Asi obojí. Vnímám, že jsem tam ta hlavní, ta zodpovědná, že je to na mě, ale nechci tím říct, že ji beru jako něco podřadného. Vnímám to tak, že tam nejsme dvě učitelky, že ty naše role jsou jiné.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Řekla bych, že dobře, že se na ní můžou spolehnout.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Jako kladný.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? To ne.

Jestli ano, tak jakým způsobem? -

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Určitě, ale jak jsem říkala, tak teďka mám relativně klidnou třídu, takž pokud tam zrovna paní asistentka není, tak se nic neděje.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? No že by ta výuka někdy už fakt nešla bez nich.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Určitě ano.

Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? V tom, že se věnuje žákům, kteří potřebují individuální podporu.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Ano.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Paní asistentka má někdy ranní družinu, pak je celou dobu se mnou během vyučování a pak má zase družinu, takže si během výuky chystá věci na odpoledne. Snažím se to zohledňovat, ale občas mi to vadí, že ji nemůžu využívat ve výuce trošku víc. A ještě mi občas vadí, že během vyučování je vyžívána nějakým jiným způsobem. Třeba dělá vývěsky nebo jde zařizovat nějaké organizační věci, takže se nemůžu spolehnout na to, že ji ve třídě budu mít po celou dobu výuky. Ale o tom rozhoduje vedení školy.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Vždycky je co zlepšovat (smích). Určitě by mohlo být všechno dokonalejší, asi kdybychom spolu seděly dvě hodiny a vytvořily

peckovní hodinu, tak určitě by to bylo super, ale člověk dělá tak, jaké má možnosti a jak mu čas dovolí.

Příloha č. 5 – rozhovor s informantkou Lucií B.

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Lucie B.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Vysokoškolské, první stupeň.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? Pětadvacet let.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Pět.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? Ke třem dětem.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Je to docela směs různých problémů. Máme tady dívenku s tělesným postižením, která má přidruženou dyskalkulii, pak holčičku s cukrovkou, které ten cukr furt lítá, chlapce s ADHD a jednoho klučinu s poruchami učení.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? Tři roky.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No poprvé jakoby obava trošku, jak to bude, jak si budeme sedět, abychom si sedli hlavně jako lidi.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? No něco jsme si vyjasnili hned, a něco jsme si vyjasnili v průběhu jakoby té výuky. Třeba jsme viděli, že někde něco ještě drhne, tak jsme si to vysvětlili, co teda, jak ještě vypomoct těm dětem.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? No jako moc ne, ale holky mi říkaly, že by jim to vyhovovalo, kdybych jim dělala přípravu, aby věděly, co bude teďka následovat. Tak to je takové to moje, co bych měla ze své strany vylepšit.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Většinou každé ráno. Řekneme si, co bude, co a jak.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Během výuky pomáhá dětem a třeba když mám děti na skupiny, tak vede jednu skupinu. Já například vedu čtvrťáky a ona vede

druháky nebo různě když děti dělíme do skupin bez ohledu na ročník. A pomůcky, na pomůckách pracují holky hodně.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály, pomůcky a materiály sám, nebo pod vaším vedením? Přípravy, to ne, ale pomůcky určitě. Já jim řeknu jen okruh učiva, na které bych potřebovala vyrobit nebo vymyslet pomůcky třeba tvrdé, měkké slabiky, násobilka dvěma, a už to dělaj samy. Dokonce si i zkouší učit, jedna ve čtvrtek, druhá v pátek, mají nachystanou aktivitku do češtiny nebo do matiky na patnáct minut a to si vlastně chystají celé samy.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Hodně pracují samy.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Pracuje se všema, je tady šrumec, takže opravdu mi pomáhají zorganizovat celou třídu.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? To pořád.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Jestli ano, tak jakým způsobem? Dám mu prostor, aby se vyjádřil, ale to poslední rozhodnutí je na mě.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Hodně často komunikují asistentky s rodiči. Různým způsobem – esemesky, Whatsapp, volají si.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Vyjasnit si, co kdo bude dělat, na co má pravomoce a co od něj třeba já budu očekávat a co bude očekávat on ode mě. Ale to nejdůležitější je to, aby si ti lidi sedli jako lidi. Když si nesednou jako lidi, tak je to potom těžká práce.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Změny k lepšímu, hlavně to, že mi během výuky pomáhají. Vůbec mi to nevadí, naopak. Jsem ráda, že tady jsou.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Určitě jako rovnocenného partnera. A právě mi vadí, když ho někdo vnímá jako někoho méněcenného. A někdy to i u některých cítím, u kolegyň na jiných školách, že tam je ten asistent jako holka pro všechno, a to není dobře. Někdy mi přijde, že když se má něco rychle udělat, tak první, kdo to udělá, tak asistent. V tomhle mají ty holky fakt náročnou práci.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Já myslím, že velmi dobře. Dokonce si ty asistentky s dětma povídaj o přestávce, takže mezi sebou mají takový důvěrný vztah.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Chtějí je podržet, zeptají se jich, jaký mají problém, potíže, chtějí jim pomoct.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Jako tu hodinu vedujá, takže toho prostoru tady pak už úplně nezbývá.

Jestli ano, tak jakým způsobem? –

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Určitě.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? No já mám názor takový, že je to opravdu důležitý, ale myslím si, že jsou ty holky nedoceněné. Že ten plat asi nemají takový, jaký by odpovídal tomu, co všechno dělají.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? No právě tu pomoc. Když člověk učí, kór v malotřídní škole, kde máte dva ročníky, máte dvojku a čtyrku, tak prostě je tam strašně moc nutná ta pomoc těm dětem, které to potřebují. Bez ní to nejde.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Ano, a velké. Hlavně u toho kluka s ADHD. Toho jsme přebraly v září, znal nějaká písmenka, ne všechny, a teďka je schopen přečíst celou větu. Takže opravdu za tím je velká práce. I ta druhá paní asistentka s tou dívenkou s tělesným postižením a dyskalkulií, tam jde vidět velká práce. To opravdu myslím, že jo. Ona je dyskalkulik, takže kdyby v matematice poslouchala spojené ročníky, a do toho ona to učivo bere úplně jinak, tak není možné, aby se něco naučila. Takže s ní chodí paní asistentka do sborovny, kde individuálně pracují.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Zatím ne. My všechno řešíme spolu, v klidu, a když něco je, tak si to řekneme v klidu. Co se nám třeba nelíbí, co se jim nelíbí nebo mě nelíbí. Řekneme si to na rovinu, tady my tři. A to jsme si taky stanovily hned na začátku. Určitě to nebudeme řešit hned u vedení, ale tady spolu, narovinu.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Já myslím, že ne, tady to jede všechno na 100 %. Fakt, myslím si to, že všichni pracujem, jak nejlíp můžem, a dáváme do toho všechno. A tím, že je jedna paní asistentka speckařka, tak to je úplně to nej, že mi i dost pomáhá při vypisování žádostí do poradny. Za mě velká spokojenost.

Příloha č. 6 – rozhovor s informantkou Nikolou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Nikola.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Mám vystudovaný 1. stupeň – specializace tělesná výchova.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? 21 let? 20? Nevím přesně.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? No jsou tady tři.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? No, ke dvěma žákům ve třetí třídě.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Ty děti? No, jeden má vývojovou dysfázii, takže tam je problém se čtením, se psaním, s pozorností, a druhé dítě je hraniční, hodně slabé. Takže tam potřebuje pomoct skoro ve všem. V chystání, neustále ho motivovat, jo, pojď a taková ta motivace no.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? 5 let asi.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciální vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No já jsem chtěla. Já jsem chtěla hodně let předtím, ale vedení k tomu nebylo moc vstřícné, ale pak už jako jo. Chtěla jsem no. Vím, že někteří kolegové moc nechtějí, nevím, z čeho maj strach, jestli někdo jiný uvidí, jakým stylem učí. Já jsem strašně chtěla a jsem ráda, že ho ve třídě mám.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Jojo. Paní asistentka se ptala, co budu potřebovat a takové a ona je teda hodně intuitivní, takže ona sama vycítí, kdy k těm dětem má přistoupit a kdy ne. A na začátku jsme si ujasnily, že si nepřeji, aby neustále byla u těch dětí. Aby tam jako seděla vedle toho dítěte a podávala mu věci, to jako ne, to jsme si vyjasnily hned na začátku.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Měli bychom, ale toho času není tolik. Ona má ještě družinu, ona je ještě

vychovatelka, takže když potřebuji, tak během dne, když je čas, tak přijdu a řeknu, dívej se, já bych zítra potřebovala to a to, abys s třeťákama udělala, a až je budu mít já třeťáky, tak s páťákama aby si zopakovala to a to třeba na koberci. Tak to je bez problémů.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? To je též tak podle času. Jo, někdy o přestávkách, jo, někdy jednou za týden, jak to přijde.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Většinou úvodní část, nějaké ty motivačky dělá s dětma, a potom aktivity na opakování. Hodně s nima pracuje na koberci.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály, pomůcky a materiály sám, nebo pod vaším vedením? Jako přímo přípravy ne, ale materiály ano. Že se domluvíme, co si vytiskne, zalaminuje, bude používat. A třeba chystá i mě, třeba tiskne materiály a najde něco, i sama a přijde za mnou, jestli by to mohlo být a takové a dalo se to použít ve výuce.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Pracuje sama, je velmi aktivní.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? I se zbytkem třídy, se všema. Přijde k tomu dítěti, které to eventuelně potřebuje, i k dítěti, které nepochopilo nějaké slovo, takže ona přijde a vysvětlí.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu, podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? A Jestli ano, tak jakým způsobem? Ano, určitě. Když píšu nějaké hodnocení, třeba na vyšetření, tak vždycky se ptám, jestli tam je nějaký pokrok nebo nějaká změna, protože ona má třeba jiný pohled na to. Ona má více času na to, ty děti pozorovat. No, takže tak.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Máme deníčky a potom máme Whatsappovou skupinu. To je asi nejjednodušší, protože tam ty informace dostanou rodiče hned. A jinak paní asistentka taky komunikuje s rodiči před esemesky nebo přes Messenger.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci?

Rozumět si s ním hlavně a komunikace. Ta je nejdůležitější.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Změny vidím, hlavně teda na sobě (smích). Mě to hodně uklidnilo a dává mi to prostor dělat věci, na které jsem kdysi neměla čas. Tu změnu vidím teda fakt hlavně na sobě. Je to pro mě veliká změna.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Určitě jako rovnocenného partnera, je to prostře druhá paní učitelka tady ve třídě. Chtěla jsem to tak zachovat, aby to bylo vyrovnané, aby to i děti cítily, že jsme spolu s paní asistentkou na stejné rovině. Aby nebyla méněcenná nebo něco takovýho.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Děti, děti to berou tak, jakože je to normální, že jsou rádi, že ji tady mají. Rozhodně to neberou jako nějaký rušivý element nebo něco takového.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Já si myslím, že opravdu dobrý, vstřícný.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Určitě jo. Když vidí, že potřebuju pomoct nebo, jo, i po domluvě to je. Potřebovala bych to a to, jo, určitě.

Jestli ano, tak jakým způsobem?

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? V každém případě. Když tady zrovna není, je nemocná nebo někde zaskakuje, tak je to těžší, je to složitější. Protože musím věnovat svoji pozornost dá se říct těm, co to od ní potřebují, těm slabším, na úkor těch rychlejších. Tak to vždycky sjíždí do těch starých kolejí, vy rychlý pracujte sami a těm slabším se musím věnovat.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Kladný. V každém případě bych to nerušila, tak jak jsem slyšela, že to chtějí nějak novelizovat. Myslím si, že je to přínos jak pro pedagoga, tak pro děti. I pro chod školy celkově, je to další síla navíc, kterou můžeme využít na různé akce a mimoškolní akce nebo takové věci.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Určitě ano.

Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? Celkově, jak už bylo řečeno, v té další pomocné síle ve třídě.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Jo, je tam velké zlepšení. Třeba u některých dětí, některé děti se strašně spoléhají na to, že když něco neví, tak ona přijde. Takže my se to snažíme korigovat. Když už vidíme, že už to je takto, tak se ty děcka snažíme motivovat, ať to zkusí sami, aby paní asistentka nebyla automat.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Musím říct, že zatím ne. A doufám, že k tomu nikdy nedojde.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Tak určitě, jako ta komunikace z mojí strany. Ne přesně komunikace, ale ta příprava do těch hodin, že bych mohla více toho asistenta využít já, ale musím ještě najít způsob jak. Ty správné cestičky, jak to udělat, aby to bylo pro mě přijatelné a pro asistenta pozitivní. Jo, protože je to těžké, když je člověk zvyklý za ty roky pracovat i sám. Tak ten přístup je hlavně na mě. Já to musím změnit a musím popřemýšlet nad tím, jak by to bylo vyhovující pro nás pro obě a aby to šlapalo. Zajet si nějaký systém, který bude automatický, protože já jsem taková hodně flexibilní, takže občas se stane, že si s paní asistentkou něco domluvím a pak na to zapomenu a paní asistentka je zmatená a já se jí moc omlouvám. Takže spíš práce na mě a promyslet to, jak to udělat.

Příloha č. 7 – rozhovor s informantkou Janou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Jana.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Mám vysokoškolské vzdělání, a to učitelství 1. stupně.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? Ve školství už dělám 23 let.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Ve třídě mám 2 žáky, kteří májí nějak doporučení z poradny nebo z SPC.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? No k těm dvěma přímo.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? No tak jeden z těch kluků má vývojovou dysfázii a ten druhý má lehké mentální postižení.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? No docela čerstvě, vlastně teďka druhým rokem mám ve třídě asistenta.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No tak prvně na mě dopadly docela obavy z toho, že tam bude někdo další, kdo se bude dívat do toho celého procesu.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Ano, vyjasnily jsme si to hned na začátku, řekla jsem jí, co po ní budu asi potřebovat, jak bych si to představovala tu spolupráci, to soužití ve třídě.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Připravujeme, ale ne úplně nějak intenzivně, spíš tak nějak spontánně. Já si nachystám svoje věci a ona svoje.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Na začátku dne si vždycky řekneme nějaké organizační záležitosti.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Věnuje se hlavně těm dvěma klukům, ke kterým je přidělená, a občas mi pomůže rozdat sešity nebo při nějakých takových malých věcech ve třídě.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením? Sama si moc nechystá, spíš pod mým vedením. Já jí musím konkrétně říkat, co by se hodilo u žáků využít, na co se zaměřit, jaké internetové nebo facebookové stránky jsou zajímavé pro inspiraci a nápady.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Spíše čeká na moje pokyny a musím ji jako já hodně vést v tom, co dělá, nebo co by měla dělat.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Snažím se ho využívat pro práci se všemi žáky ve třídě, ale většinu času tráví prací s těmi žáky, ke kterým je přidělen.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Ano, rozhodně se ptám i na její názor, co si myslí o výsledcích a práci žáků.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Nepodílí se, tohle spadá hlavně do mojí kompetence.

Jestli ano, tak jakým způsobem? -

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Nejčastěji prostřednictvím e-mailu nebo konzultačních hodin, kdy tady můžou rodiče přijít a zeptat se, a to oni docela často chodí. A jinak asistentka s něma komunikuje každý den v družině, když si vyzvednou dítě.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Podle mě asi to, že si hned na začátku vymezíme a stanovíme, co od sebe navzájem očekáváme po té pracovní stránce.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Hlavní změna s příchodem asistentky je pro mě asi to, že mám více prostoru a času se věnovat i těm šikovnějším dětem, které potřebují neustále něco dělat.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Spíše jako rovnocenného partnera, nechci se nad někým povyšovat.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Já si myslím, že už to berou jako takovou běžnou součást naší třídy, že tam není jen paní učitelka, ale taky paní asistentka.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Vztah si myslím, že mají takový neutrální, ta paní asistentka moc nezasahuje do těch jejich vztahů a dění ve třídě, takže neutrální vztah. Ani ne negativní, ale musím říct, že ani ne úplně nějaký jako důvěřivý.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Ani úplně nijak nezasahuje. Všechno dělám spíše já.

Jestli ano, tak jakým způsobem? -

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Jo, jako je to pro mě menší starost během toho vyučování, ale když tam je, tak zase vyžaduje moje metodické vedení, by se dalo říct.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Určitě to má při současném systému vzdělávání svůj přínos a nějaké svoje pozitiva, ale podle mě hodně záleží i na vzdělání toho člověka. Jestli to je asistent s nějakým kurzem, který má za sebou jen určitý počet hodin, nebo jestli to je někdo, kdo má vystudovanou pedagogickou školu, nejlépe speciální pedagogiku, a má o tom větší přehled. A taky ještě podle mě záleží na tom, jestli k té profesi má nějaký vztah, jestli k tomu má určité osobnostní kompetence, nebo jestli to dělá jen, že musí nějak pracovat, tak dělá zrovna tohle.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Považuju to za přínosné, ale opravdu záleží na tom, jaký to je člověk a jaké předpoklady má k této profesi.

Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? V té pomoci učiteli při tom vyučování. Že na tom není sám a má tak prostor dělat tu výuku jinak.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Pokroky tam vidět jsou, drobnější a po delší době.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Jestli ano, tak jaké? Ano, nastala taková situace, a to ta, že asistentka moc nerozuměla těm pokynům, které jsem po ní požadovala, tak jsem se jí to snažila lépe vysvětlit.

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? No asi ta komunikace a nějaká vzájemná souhra, to vím, že tam to vázne. Já v průběhu výuky moc nestíhám, nemám čas paní asistence vysvětlovat a ona pak neví, co přesně má s těmi kluky dělat.

Příloha č. 8 – rozhovor s informantkou Danou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Dana.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Mám vysokou školu, obor speciální pedagogika pro učitele.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? No je už let. 43 let myslím to už je.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Jen jednoho žáka.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? K tomu jednomu.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? Jedná se o žáka, který má poruchu autistického spektra.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? Předtím jsem měla ještě další dvě asistentky. Celkově to je pátý rok, co mám ve třídě asistentku pedagoga.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? No tak před těmi pěti lety to byl takový boom asistentů, to jsme s tím my učitelé ještě neměli pořádnou zkušenost, tak to první byl trošku strach, jak to bude celé probíhat, ale nakonec to bylo v pohodě a teďka to beru jako přirozenou věc.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? V přípravném týdnu, jak jsme se chystaly na příchod nové třídy i s tímto žákem, tak jsme si akorát řekli pár organizačních věcí, ale nijak extra zvlášť ne.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Není třeba. Já si nachystám svoje přípravy a paní asistentka si připraví nějaké svoje aktivity zase.

Jestli ano, tak jakým způsobem? -

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Většinou ráno, když se sejdeme ve třídě, a ještě tady nejsou děti, tak probíráme, co se budeme učit a jak to, popřípadě, ona bude dělat s žákem.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? No všelicos. Od individuální práce s žákem až po suplování celé třídy, když jsem třeba nemocná. Pomáhá mi s přípravou pomůcek, vyrábění výzdoby, ptám se jí, jestli má nějaký nápad, tak mi někdy i pomůže vymyslet nějakou činnost do výuky, hodně mi kopíruje, co zrovna potřebuju, zprostředkovává komunikaci s rodiči. To je opravdu jen to, co mě zrovna napadá.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením? Chystá si sama. Má takový zásobníček aktivit, co by mohla s žákem, popřípadě i s ostatními dětmi dělat, a vede si i takové svoje přípravy, což jsem ještě u žádné asistentky neviděla, což je hodně fajn.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Je hodně samostatná, nemusím jí nic říkat a sama ví, kdy je vhodné co udělat.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Pracuje se všemi žáky. Ve třídě jsou asi další čtyři žáci, kteří patří k pomalejším, a u těch hodně pomáhá a dohlíží na ně. Ale i u těch šikovných, rychlých. Těm třeba vymýšlí nějaké aktivity navíc.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Ano určitě. Ona je zas vidí z jiného pohledu, takže to je pro mě přínos zase.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Ne, to dělám já. Sdílíme spolu názor na výkon žáků, ale tohle dělám já.

Jestli ano, tak jakým způsobem? -

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Nejčastěji osobně. Maminka chlapce každý den přivádí a odvádí ze školní družiny, kde je i paní asistentka, takže se vidí každý den tam a když potřebuje něco po mně, tak jde za mnou do třídy. A jinak taková ta klasika prostřednictvím deníčku, kde píšu rodičům různé informace a oni naopak mě.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Podle mě je důležité, aby si ti dva vzájemně lidsky sedli. To je podle mě základ, aby ve třídě byla příjemná atmosféra, pohoda a dobře se

tam učilo. A taky si myslím, že komunikace. Setkala jsem se s kolegy, kteří během výuky asistenta úplně ignorovali, a ten byl pak v rozpacích, že nevěděl, co má dělat. Takže i ta komunikace je hodně důležitá, vzájemné předání si informací.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Ano, určitě. Teďka si nedovedu představit, že bych učila ve třídě, kde by nebyla paní asistentka. Změny vidím hlavně v tom, že je ve třídě větší pohoda, nejsem tam moc ve stresu a pracovním presu, abych všechno zvládla a všechno všechny naučila a byla na to sama.

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Pro mě je to rozhodně rovnocenný partner a předávám to tak i dětem. Paní asistentku musí poslouchat stejně jako paní učitelku. Zastává hodně funkcí, co dělám i já, a zaslouží si mít to postavení mezi dětmi. Nechci, aby ji někdo vnímal jako nějakou méněcennou.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Já si myslím, že berou paní asistentku jako člena naší třídy, jako část, která tam patří, a je tam proto, aby jim pomohla a mohli se na ni obrátit, pokud mají nějaký problém, ať už s učivem, nebo s čímkoliv jiným.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Jako přátelský, ale zároveň respektující.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Jestli ano, tak jakým způsobem? Ano, hodně organizačně. Zorganizuje děti, rozdělí je do skupin, odvádí a přivádí z družiny. Do toho se jí ani moc nepletu, to ona zvládá sama.

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Ano. Už si to ani nedovedu představit, že bych ji taky neměla. Když tady občas není, tak to pociťuji dost. Na všechno jsem pak sama, musím myslet na víc věcí, vím, že musím zavést děti do družiny, musím se víc věnovat žákovi s autismem, jestli stíhá. Musím být prostě furt ve střehu.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Je to velmi důležitý člen týmu školy. Před pár lety bych neřekla, že bude tak důležitý, ale opravdu je. Nedovedu si představit, že by ve školách najednou asistenti nebyli. Akorát mi přijde, že jsou vedením docela opomíjení, že

nemají dostatečné postavení a často dělají spoustu jiných věcí, třeba suplují v jiných třídách a tak. Přijde mi, že jsou docela zneužívání, no.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? Určitě. Nabízí to učiteli více možností, jak udělat výuku zajímavější, jak lépe začlenit žáka s handicapem do výuky, co všechno se dá zlepšit, pokud se dítě vzdělává za podpory toho asistenta. Nabízí to opravdu hodně možností, a pak záleží, jak se k tomu postaví učitel.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Určitě. Vidím u žáka velké pokroky. A nejen u něho, ale i předtím, když jsem měla žáky, se kterými pracoval asistent, tak u nich šly vidět pokroky. Ona ta individuální práce po dobu několika hodin každý den jde poznat hodně. Například když přišel chlapec s autismem do první třídy, tak skoro vůbec nekomunikoval s dospělými, a teďka je schopný komunikovat nejen s námi, ale i s dalšími pedagogy z naší školy. To opravdu považuju za velký úspěch a připisuju to hlavně paní asistentce, která za tím stojí.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Musím říct, že žádná problémová situace nenastala, jak s touhle paní asistentkou, kterou mám ve třídě teďka, tak ani s žádnou předtím. Zatím jsem měla štěstí na fajn paní asistentky (úsměv).

Jestli ano, tak jaké? -

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? No podle mě nám to jde dobře. Asi mě teďka nic nenapadá. Já myslím, že se obě snažíme na maximum, máme určitý řád, režim, takže já jsem spokojená a nic, co by se dalo zlepšit, mě nenapadá. No možná to, že se občas až moc na paní asistentku spoléhám a mohla bych ji míň úkolovat. Někdy mi přijde, že ji fakt docela dost přetěžuju, ale vždycky si to uvědomím až zpětně.

Příloha č. 9 – rozhovor s informantkou Petrou

1. okruh otázek – základní informace

Můžete se mi, prosím, představit? Jmenuji se Petra.

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání a v jakém oboru? Mám vystudované učitelství 1. stupně spolu se speciální pedagogikou.

Jaká je délka vaší pedagogické praxe? No kratičká, teprve dva a půl roku pracuju ve školství, a celkově pracuju.

Kolik dětí se speciálními vzdělávacími potřebami máte ve třídě? Ve třídě mám dva žáky, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby.

Ke kolika z nich je přidělen asistent pedagoga? K těm dvěma vlastně.

Mohla byste tyto žáky charakterizovat, popřípadě říct, o jakou diagnózu se jedná? U obou těch žáků je ten problém podobný, jedná se o docela těžké vady řeči, z kterých vyplývají další problémy, jako třeba problémy s pozorností, se sluchovým vnímáním a tak no.

Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga? Teďka to je jeden rok, nebo vlastně půlrok, co mám ve třídě paní asistentku.

2. okruh otázek – Spolupráce před a během vyučování

Jaká byla vaše reakce při zjištění, že budete ve třídě vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami za přítomnosti asistenta pedagoga? Nebylo to pro mě nějak překvapující. Jako brala jsem to normálně přirozeně, a tím, že mám vystudovanou speciální pedagogiku, tak jsem se i těšila na spolupráci s asistentem.

Vyjasnili jste si s asistentem pedagoga již na začátku, jakým způsobem bude vaše spolupráce probíhat? Jo, tak nějak normálně jsme si s paní asistentkou řekly, jak to asi bude probíhat, co to asi bude za děti, a tak no.

Připravujete se společně s asistentem pedagoga na výuku? Jestli ano, tak jakým způsobem? Takovou tu hlavní přípravu, to si dělám já do těch hodin, ale jinak bych řekla že se vlastně i připravujeme společně. Vždycky ráno mi třeba nadepíše tabuli, pomůže mi nachystat pomůcky, potřebné věci do výuky, a tak no.

Jak často probíhají vaše společné konzultace ohledně průběhu výuky? Konzultujeme spolu každý den. Probíráme pokroky těch dětí, nebo naopak něco, co jim nejde a na čem je třeba zapracovat a zaměřit se na to. Myslím, že to je hodně důležité, si každý den říkat nějaké nové poznatky ohledně dětí.

Jaké činnosti asistent pedagoga během výuky vykonává? Během výuky vykonává hlavně tu individuální práci s těmi dětmi. Dělá s něma různé průpravné artikulační cvičení, rozvíjí u nich grafomotoriku, jemnou a hrubou motoriku, zrakovou a sluchovou. Řídí se hlavně tím, co mají kluci napsané v doporučení, ale taky mi pomáhá se zbytkem dětí. Pomáhá mi nadepisovat třeba na tabuli, občas jí dám za úkol, aby mi zkontrolovala domácí úkoly, nebo ji nechám, aby pracovala s dětmi, a já se jdu individuálně věnovat klukům.

Chystá si asistent pedagoga přípravy, didaktické materiály a pomůcky sám, nebo pod vaším vedením? Všechno si chystá povětšinu času sama, já jí třeba dám nějaký tip, co by se hodilo použít při té práci s klukama, ale jinak je kreativní a hodně samostatná.

Čeká asistent pedagoga na vaše pokyny nebo pracuje i z vlastní iniciativity? Pracuje z vlastní iniciativy, ale někdy i čeká na ty moje pokyny, co jí zrovna zadám, aby udělala.

Pracuje asistent pedagoga jen se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo i s žáky intaktními? Jak už jsem říkala, tak dělá i s ostatními žáky, třeba já jí zadám nějakou práci, co má s něma udělat v pracovním sešitě, ona to pak s něma probírá a já se jdu mezitím věnovat těm klukům.

Konzultujete stav žáků s asistentem z jeho pohledu? Ano, konzultovat je třeba pořád, a o to víc je to přínosnější, když tam jsme dvě. Paní asistentka má zase trošku jinou zkušenost s těmi žáky.

Podílí se asistent pedagoga na hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami? Jestli ano, tak jakým způsobem? Ptám se na její názor nebo jestli žákům pomáhala, když něco známkuju, ale hodnotím já.

Jakým způsobem zprostředkováváte komunikaci s rodiči žáků? Máme společnou skupinu na Teamsech, která vznikla za covidu a rodiče si zvykli na to, ji používat, tak jsme ji zachovaly a nejvíc komunikujeme tam. A jinak taky hodně telefonicky nebo po e-mailu.

Co je podle vás klíčem k efektivní spolupráci? Za mě asi si rozumět jako lidi a být nalazeni na takové stejné vlně. A hlavně dělat tu práci od srdce, protože v našem zájmu jsou hlavně ty děti a jejich maximální začlenění do kolektivu.

3. okruh otázek – Změny s příchodem asistenta pedagoga do třídy

Spatřujete za přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě nějaké změny? Změny určitě vidím. Hlavně změny k lepšímu. Třída mi přijde taková stmelenější, lépe zorganizovaná, jakmile tam na to jsme dvě. Je to takové víc na pohodu bych řekla (smích).

Vnímáte asistenta pedagoga jako rovnocenného partnera, nebo spíše jako svou pomocnou ruku? Rozhodně jako svého rovnocenného partnera. Je to prostě kolegyně, která je na stejné úrovni jako já.

Jakým způsobem vnímají intaktní žáci přítomnost asistenta pedagoga ve třídě? Já bych řekla, že velice pozitivně a mají k ní pěkný vztah.

Jak by se dal popsat vztah třídy k asistentovi pedagoga? Řekla bych, že mají takový kamarádský vztah, ale zároveň z ní mají respekt a ví, že i paní asistentka se má poslouchat. Jinak celkově ji mají hodně rádi. Když tam není, tak se ptají, kde je. Ona si s něma hodně povídá, vtipkuje, hraje různé hry, a to oni rádi.

Zasahuje asistent pedagoga do chodu třídy? Jestli ano, tak jakým způsobem? Jo, určitě zasahuje, pomáhá mi, je to taková opravdu moje podpora a opora. Pomáhá mi při vyučování a individuálně dovysvětluje dětem učivo, vede i doučování, kde chodí ty slabší děti od nás ze třídy.

Cítíte se ve třídě lépe, pokud je přítomen i asistent pedagoga? Jo, určitě, protože vím, že mám víc prostoru k tomu, abych mohla tu výuku zefektivnit, a že se na ni můžu spolehnout, když si třeba musím jít něco zařídit mimo třídu a ona mezitím na děti dohlídne.

4. okruh otázek – Výhody a úskalí vzájemné spolupráce

Jaký máte názor na pozici asistenta pedagoga? Za mě to jsou potřební lidé a pokud chceme vzdělávat inkluzivně, tak je třeba, abychom asistenty ve školách měli. Ale zároveň mi přijde, že jsou málo finančně ohodnoceni a zasloužili by si trošku lepší postavení v rámci té školy i v rámci platového postavení.

Považujete za přínosné, pokud je ve třídě zúčastněn i asistent pedagoga? Určitě, je to velký přínos hlavně pro toho pedagoga.

Jestli ano, tak v čem jeho přínos spatřujete? Hlavně při pomoci v rámci té výuky.

Vidíte pokroky při práci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při přítomnosti asistenta pedagoga? Určitě tam vidím velké pokroky. Podle mě by tam takové změny k lepšímu nebyly, kdybych na tu třídu byla sama a měla bych se do toho klukům věnovat jen já.

Nastaly při vzájemné spolupráci s asistentem pedagoga nějaké problémové situace? Nic takového ještě nenastalo a snad ani nenastane. Máme to nastavené tak, že kdykoliv by se něco dělo, tak si to spolu rozumně projednáme jako dospělí lidi.

Jestli ano, tak jaké? -

Je něco, co by se dalo na vaší spolupráci vylepšit? Asi mě nic nenapadá. Jako já si myslím, že tak, jak to máme nastavené, tak to dobře funguje a má to pozitivní výsledky.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Adéla Michálková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Dita Finková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele
Název v angličtině:	Cooperation between an educational assistant and a primary school teacher from teacher's perspective
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá spoluprací mezi asistentem pedagoga a učitelem 1. stupně ZŠ z pohledu učitele. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je popsáno inkluzivní vzdělávání, pracovní pozice asistenta pedagoga a spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem. V praktické části je zpracován výzkum kvalitativního charakteru, který byl zpracován prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a pozorování.
Klíčová slova:	Inkluze, spolupráce, asistent pedagoga, učitel, podpůrná opatření, žák se speciálně vzdělávacími potřebami
Anotace v angličtině:	This diploma thesis deals with cooperation between an educational assistant and a primary school teacher from teacher's perspective. It is divided info practical and theoretical part. The theoretical part describes inclusive education, the job position of a educational assistant and the cooperation between an educational assistant and a teacher. In the practical part, research of a qualitative nature is processed, which was processed through semi-structured interviews and observations.
Klíčová slova v angličtině:	Inclusion, cooperation, educational assistant, teacher, cooperation, support measures, pupil with educational needs

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – pozorovací záznamový arch Příloha č. 2 – rozhovor s informantkou Ivanou Příloha č. 3 – rozhovor s informantkou Gabrielou Příloha č. 4 – rozhovor s informantkou Lucií S. Příloha č. 5 – rozhovor s informantkou Lucií B. Příloha č. 6 – rozhovor s informantkou Nikolou Příloha č. 7 – rozhovor s informantkou Janou Příloha č. 8 – rozhovor s informantkou Danou Příloha č. 9 – rozhovor s informantkou Petrou
Rozsah práce:	102 stran
Jazyk práce:	Český jazyk